

UNIVERSITETS

LÆREREN

NR. 110 – DECEMBER '97

OVERHALET AF LÆGER

- og gymnasielærere. Universitetet kan ikke konkurrere i den frie løndannelse med andre offentlige områder. Vi må skære ned, siger KU-leder

Vi bliver nødt til at indskrænke vores aktiviteter, hvis universitetet skal følge med lønudviklingen på andre områder. Det er en absurd udvikling, for Undervisningsministeriet og Finansministeriet ved godt, at universitetslærernes løn de facto er bagud i forhold til den på sygehuse og gymnasierne", siger Søren Nissen, som er kontorchef på KU's personalekontor. Han skal forvalte det nye lønsystem for over omkring 1500 AC'ere på universitetet.

"Det er en helt urimelig situation at bringe universitetet i. Vi kan komme i en situation, at en ansøger til en stilling kan kræve 50.000 kr. mere om året i løn, for sådan er hans løn i det offentlige job, han har nu. Men de penge har vi ikke; derfor må vi enten skære ned andre steder - eller også må vi ansætte den næstbedste, som ikke stiller de samme lønkrav ..."

Læger og gymnasielærere

Nissen forudser problemer på medicin, naturvidenskab og på enkelte områder på humaniora. Kontorchefen henviser til, at universitetslærerne nu - før det nye lønsystems indførelse - er lønmæssigt bagude i forhold til sammenlignelige grupper inden for det offentlige. De andre har gennem årene skaffet sig en større lønsom og højere gennemsnitslønnings. Det er bl.a. sket gennem flere tillægsmuligheder (vagtordninger, forskudt tids-tillæg m.m.) samt bedre mulighed for overarbejdsbetaling.

Men læger i staten og gymnasielærerne er ikke omfattet af de ny lønsystemer. De beholder det gamle lønsystem: Deres garanti-

rede slutløn bliver således 31.000 højere end basislønnen for den nyansatte universitetslærer.

Universitetsområdet var i forvejen et lavtlønsområde for lægerne. Det kan også blive konsekvensen på humaniora, hvor en ny kandidat i sprogfagene fx skal tage stilling til, om han/hun vil ud til en kendt løn på gymnasiet med et fastsat arbejdstid og betaling for overtimer - eller til en usikker løn og karriere på universitetet med et stort arbejdspress og uden overarbejdsbetaling.

"Nu får vi en situation, hvor de gode ansøgere - som det netop er hensigten, at vi skal rekruttere - tror, at med 'den fri løndannelse kan de kræve 10 pct. mere i løn. Problemet er, at vi nok må give dem mere i løn, men vi har ikke fået ekstra penge til at føre lønsystemet ud i livet ..."

Københavns Universitet har beregnet, at det nye lønsystem vil koste universitetet 3 mio. kr. i overgangsbetaling, hvis alle de fastansatte (med given anciennitetsstruktur) vælger at gå over.

"Det siger sig selv, at i en sådan situation er der ikke flere penge til at konkurrere med. Finansministeriet ønsker en større lønspredning, men vi har ingen penge til den. Vi kommer i en endnu mere presset situation. Finansministeriet - som godt ved, at universitetslærerne er bagefter lønmæssigt i forhold til fx lægerne og gymnasierne - siger, at vi selv har friheden til at skaffe pengene. Hermed må ministeriet mene, at universiteterne må nøjes med at ansætte 9 VIP'ere i stedet for 10 - altså skære ned for aktiviteterne ..."

Nissen så gerne, at der var

mere konsekvens bag de nye lønformer. Enten at offentlige ansættelsesområder skal kunne konkurrere på lige vilkår under samme lønsystem eller at universiteterne tilføres ekstra penge, så man kan betale de markedslønnings, som Finansministeriet ønsker.

Finansministeriet: Øget frihed

I Finansministeriet indrømmes, at det ikke er hensigtsmæssigt, at universitetsområdet skal indrettes efter det nye lønsystem, mens nærliggende områder ikke skal:

"Det er da uheldigt, at ikke har været en samlet løsning, så alle områderne fungerer på lige vilkår", siger kontorchef Marianne Brinch-Fischer fra Finansministeriets forhandlingskontor.

"De nye lønformer skal implementeres inden for den givne lønsum, men der er til gengæld stor frihed på institutionerne til at generere penge. Det er et valg, om det enkelte universitet vil udnytte dem. Hvis de skaffer sig luft inden for lønsummen - gennem effektiviseringer, opsparing o.lign. - så får de en ny fleksibilitet i lønnen - uden at Finansministeriet siger fy-fy"

Men hvad er den øgede frihed værd, hvis man ikke har penge til at bruge den?

"Universiteterne har faktisk muligheder for at skaffe sig større fleksibilitet på lønsiden. Det er institutionens eget valg, om man vil udnytte dem. Og universiteterne har muligheder for at udnytte systemet - og det er ikke Finansministeriets opgave at finde dem. Det må institutionerne selv gøre ..."

jØ

Hilden åbner pengetank 4
Lovforslag om at Grundforskningsfonden må tære på grundkapitalen

Postmoderne læring 7
Den moderne lærer må være åben og fleksibel, for det bliver sværere og sværere at definere klare indlæringsmål, fortæller RUC-lærere

Særstilling for kvinder 8
- foreslår Hilden i 11-punkts plan, som det dog helt er op til Ole Vig Jensen at føre ud i livet

Tavs viden 9
Antropolog meldte sig som fysikstuderende for at studere, hvordan de opfører sig på naturvidenskab

Ny studentertype? 10-11
- findes ikke. Men der stilles nye krav til lærerne

Løstansatte 12
Der skal oprettes en særlig pulje, så lovende forskning kan fortsættes, når en løsansættelse slutter, foreslår en gruppe løst ansatte i DEBATOPLÆG

Universitetet som legestue 14
Et causeri om dannelse og universitetet v. biskop - og tidligere universitetslærer - Jan Lindhardt

Standardisering i England 16
En kommission har foreslået standardisering af universiteterne, hvor der i dag er respekt for det enkelte universitets egne målsætninger

Vær upopulær 19
- for de populære og de gode lærere behøver ikke være de samme. UNIVERS

FORSKERforum
- bliver det nye navn for UNIVERSITETS-læreren, når læserkredsen udvides med 2000 nye abonnenter fra årsskiftet. Se s. 6

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening) og
for DJØF's undervisnings- og
forskningsansatte (under
Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i bladet
er ikke nødvendigvis i overens-
stemmelse med afdelingernes syns-
punkter.

Eftertryk er tilladt med tydelig
kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
(ansv.hav. for dette nummer)
Lektor Birgit Jæger, DJØF
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse:

UNIVERSITETSLÆREREN
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39 15 30 45 lok. 242
Fax: 31 18 45 77
E-mail: Joe@magister.dk

UNIVERSITETSLÆREREN

udkommer 10 gange om året. Bla-
det udkommer den første uge i
hver måned.

Næste deadline: 19. januar

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39 15 30 45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 39 15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39 15 01 02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33 95 03 95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33 95 97 00

Oplag: 4800

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion:
Poul Rømer Design

Tryk: Scanprint as

LEDER

Af ARNE KJÆR,
fmd. f. DM's universitetslærere

LØNREFORM OG DECENTRAL LØN UDEN FLERE PENGE?

Så kom vejledningen, der skal gøre det muligt for den lokale ledelse og TR'erne at tage fat på diskussionen om implementeringen af det nye lønsystem. Som de fleste forhandlere plejer at sige i den situation, så den indeholder både godt og skidt.

Indledningsvis kan det konstateres, at vejledningen ikke indeholder noget om løn til chefer. Dette skyldes, at AC og Finansministeriet er blevet helt uenige om det overhovedet er lovligt at lave forsøget med, at chefer selv kan forhandle deres løn i det nye lønsystem. Der er nu lagt op til en retsag om dette.

På den positive side kan nævnes understregningen af, at kvalifikationstillæg som hovedregel skal være varige tillæg.

Endvidere er det positivt, at der i vejledningen ikke er tvivl om, at nye tillæg ved overgang til det nye lønsystem skal lægges oven i udligningstillægget. Alt andet vil selvfølgelig også være ulogisk, thi hvorfor skulle man ellers have et tillæg.

De tidsbegrænsede ansatte har særlige problemer i forhold til overgang til det nye lønsystem. Her nævnes det eksplicit, at arkæologer er blandt de grupper, der kan undtages fra automatisk at gå over på det nye lønsystem, hvis de er arbejdsløse mere end tre måneder mellem to ansættelser.

Endelig nævnes det, at der kan opnås kvalifikationstillæg (efter de gamle bestemmelser) ved ansættelse i ny stilling eller hvis stillingen ændrer indhold, så det kan sammenlignes med en ny stilling, uden at man behøver at gå over på det nye lønsystem. Men dette har ingen praktisk betydning for universitetsansatte, da vores faste tillæg (adjunkt/lektor tillæg) er så store, at der i ifølge det gamle lønsystem ikke kan opnå et kvalifikationstillæg uden for pulje.

Af mere kritiske punkter er, at afsnittet om konfliktløsning kun indeholder Finansministeriets fortolkning af, hvordan konflikter skal håndteres. Det burde være naturligt, at man ved uenighed præsenterer begge parter synspunkter. Et centralt punkt for os er muligheden for at etablere konflikt i forhold til den enkelte stilling, hvis man ikke kan blive enige om et tillæg ved nybesættelse af stillingen eller ved væsentlige redefineringer af stillingsindholdet. En sådan konfliktret indebærer, at institutionen heller ikke vil kunne besætte stillingen med andre AC'ere (idet vi forudsætter deres opbakning).

Et andet centralt punkt er, at hvis man er flyttet over på det nye lønsystem, så bevarer man ikke udligningstillægget, hvis man skifter stilling. Man kan indtage 2 synspunkter på dette, dels at det ikke bør være et problem for en så velkvalificeret arbejdskraft som akademikere, dels at det i givet fald kan blive en boomerang for Finans-, Undervisnings- og Forskningsministerierne, idet det blot vil

være endnu en forhindring for den mobilitet som disse ministerier ellers forsøger at fremme på andre måde.

Det kunne godt have været tydeligere understreget, at det er tillidsrepræsentanten, som forhandler lokale tillæg, dvs. man skal ikke selv forhandle lønnen, hverken ved nybesættelser eller i forbindelse med nye tillæg i en stilling.

Medlemmerne står nu over for at skulle tage stilling til, om de vil flyttes over på det nye lønsystem. I den anledning har vi i DM holdt orienteringsmøder for såvel TR'er som medlemmer i den kommende tid. Hvis du har problemer i forhold til at vurdere konsekvenserne af det nye lønsystem i forhold til din situation, så henvend dig i første omgang til din tillidsrepræsentant. Det er institutionerne som sætter fristerne for, hvornår man skal melde tilbage om man vil flyttes over. Men meldingen fra Finansministeriet er, at det blot skal ske inden 1/3-98, så vil det blive reguleret med tilbagevirkende kraft pr. 1/1-98.

Det må forudses, at det er de færreste steder, hvor man når at få forhandlet en tillægsstruktur inden for det nye lønsystem inden den enkelte skal tage stilling til overflytning.

DM's Universitetslærerafdeling anbefaler medlemmerne til kun at gå over, hvis de får noget ud af at flytte til det nye system, såvel her og nu som i forhold til det tidsperspektiv man vurderer at have for en fortsat ansættelse. På denne måde taber man intet, thi hvis forhandlingerne om en tillægsstruktur fører til at et eller flere medlemmer kan få et tillæg, ja så kan man skifte til det nye lønsystem, når man er berettiget til tillægget.

Det gamle lønsystem er alene på banen indtil 31/12-97. Ved OK-97 blev det aftalt, at den decentrale løn fortsætter udforandret indtil da, men med nogle forhøjede puljer. Finansministeriet har nu (endelig) fået meldt disse puljer ud til institutionerne, hvilket betyder, at den lokale diskussion om fordeling af disse midler kan begynde.

Men også her er der skønhedspletter, idet Finansministeriet lægger op til, at tillæg fra cheflønspuljen kun kan være engangstillæg, hvilket er i modstrid med overenskomsten. Vi må forvente, at det kun er en formalitet at få det rettet.

DM's Universitetslærerafdelingen skal ikke mindst denne sidste gang, hvor det er muligt at uddele tillæggene som varige tillæg, stærkt opfordre til, at så mange tillæg som muligt uddeles som varige personlige tillæg.

Dog skal man være varsomme med dette i forhold til medlemmer, som ved en tænkt overgang til det nye lønsystem ikke ender med et udligningstillæg af mindst samme størrelse, thi ellers vil ancienniteten spise tillægget.

MAGTKAMP - De to kandidater til rektorposten i København har deltaget i en række valgmoder. Her optræder de i en boksering i Studenterhuset. Det er kampledere med mikrofonen...

MAGT OVER MAGTUDREDNING

Konflikt mellem samfundsvidenskab og humaniora, da den danske Magtudredning skulle have en projektledelse. Projektledelsen bliver helt domineret af statskundskab - mens økonomi, jura og økonomi ikke er med

Dybest set har jeg svært ved at se, hvad humanisterne skal i Magtudredningens forskningsledelse. Det burde have været et rent samfundsvidenskabeligt problem - de videnskaber repræsenterer bredden i magtpolitikken. Men det betyder så ikke, at det kun er samfundsvidenskabsfolk, som skal udføre underprojekterne. Der kunne man sagtens forestille sig nogle humanistiske projekter ..."

Formanden for det samfundsvidenskabelige Forskningsråd Peter Gundelach har svært ved at se vigtigheden af, at humanister skal være med i den inderste ledelse af den danske Magtudredning - projektet som har fået 50 mio. kr. til over en 5-årig periode at udrede demokratiet og magtens tråde i Danmark.

Konflikten om sammensætningen af ledelsen betød da også, at det tog sin tid, før spillet om ledelsesgruppen faldt på plads i midten af november. Det var ministeriets krav, at der skulle en humanist med, men der gik knas i det, da de to forskningsråd "skulle koordinere deres indstillinger". Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd indstillede 4 personer og Det humanistiske Forskningsråd indstillede 9 personer. Og så var det formanden for det nystiftede Forskningsforum, dr.techn. Dorte Juul Jensen og lederen af Magtudredningen Lise Tøgeby, som har sammensat persongruppen - hvorefter Forskningsforum formelt indstillede.

Ledelsesgruppen kom til at bestå af

- prof. Lise Tøgeby, Aarhus (formand)
- prof. Jørgen Goul Andersen, Aalborg
- lektor Peter Munk Christiansen, Aarhus
- prof. Torben Beck Jørgensen, KU samt
- lektor Signild Vallgård, KU.

Humanisten

Her har problemet bl.a. været at

finde "en humanist, som der er tilslutning til", som en kilde udtrykker det. Og her har et væsentligt hensyn været, at det kunne blive en kvinde, således at ledelsesgruppen kunne sammensættes ligeligt samt at denne skulle være højt kvalificeret.

Den udvalgte, Signild Vallgård, er ukendt i den brede offentlighed. Hun er cand.mag. i historie og litteraturhistorie og har fortrinsvis haft tilknytning til det lægevidenskabelige fakultet. Hun er dr.med. fra 1992, 1992-96 lektorvikar v. socialmedicin og fra 1996 lektor v. Folkesundhedsvidenskab (tidl. Socialmedicin), afd. for Sundhedsforskningstjenesten.

Hun har imidlertid aldrig arbejdet med magtproblematikken.

"Men hun er historiker, og magtudredningerne i Sverige og Norge blev faktisk kritiseret for deres manglende vægt på det historiske; at nutiden faktisk er resultater af valg i tidligere tid"; siger forskningsleder Lise Tøgeby. "Hun har arbejdet med sygehøjsudviklingen og dermed emd institutionsudviklingen - som er en problematik, som statskundskaben indtil for nylig har forsømt".

Magt = politologi?

Ledelsesgruppen er helt domineret af de 4 fra faget statskundskab.

I samfundsvidenskabelige kredse er der nogen forundring, at statskundskabs-folkene - og dermed politologien - er blevet helt dominerende. Ingen ønsker dog at ytre åben kritik af sammensætningen. Ingen sår tvivl om de enkeltes faglige kvalifikationer, men der stilles spørgsmålet, om de ikke ligner hinanden for meget.

Tøgeby har selv sagt, at det største hul i vores viden er spørgsmålet om økonomisk magt og erhvervslivets politiske rolle (d. 28. november i Weekendavisen). Men ved udvælgelsen har man altså helt valgt at se bort fra de magtproblematikker, som handler om økonomi, jura og sociologi.

Tøgebys forklaring på statskundskabs-dominansen er simpelthen, at Det samfundsvidenskabelige Forskningsråd havde toprioriteret 3 (mandlige) statskundskabsfolk og så en (kvindelig) sociolog som nr. 4.

På spørgsmålet, om indavlen ikke er en mangel, siger hun efter lidt betænkning:

"Det vigtige er en faglig åbenhed i forskningsledelsen, så vi kan sætte anden form for forskning i gang ..."

Folketingets kommissorium for udredningen har overordnet focus på 3 forhold:

- de centrale og fremtrædende beslutningstagere (Folketinget, de politiske partier og domstolene)
- de underliggende beslutningsstrukturer (finansverdenen, embedsapparatet og medieerne)
- den politiske hverdag lokalt og for den enkelte (det kommunale styre og hverdagslivets institutioner).

Gruppen er geografisk sammensat, så universiteterne i Odense og

RUC ikke er repræsenteret i ledelsesgruppen.

"Det lyder jo som om det er et nyt forskningsråd, hvor man skal have så mange repræsentanter som muligt fra institutionerne. Det er det ikke; det er derimod en gruppe, som skal arbejde intenst sammen", fortæller Tøgeby.

Og det undrer tilmed, at Tøgeby har fundet det nødvendigt at inddrage en lektor fra sit eget institut. Det forklarer Tøgeby simpelthen ved, at hun krævede - for ikke at sidde alene - at hun havde en at snakke sammen med hver dag: *"Vi skal arbejde tæt sammen i 5 år. Centret skal have en kerne, og jeg vil have arbejdsvilkår, som er rimelige - og ikke frit svævende i luften ..."*

Skal skabe debat

Det er Folketingets udtrykkelige ønske, at magtudredningen skal skabe debat og medvirke til at danne mere realistiske opfattelser af det politiske system i Danmark.

"Jeg forestiller mig, at vi skal skrive rapporter og bøger - ikke til andre forskere, men noget, som kan indgå i den almindelige offentlige debat i samfundet".

Hun siger, at der vil blive bygget på en omfattende åbenhed, hvor der fx indledningsvidt vil blive afholdt en konference, hvor alle interesserede miljøer kan komme med deres ideer, som så vil indgå i den videre planlægning af projektet.

Forskningsminister Jytte Hilden har markeret, at hun ikke ønsker "en gråhåret magtpolitisk analyse ...".

VALGFORSKNING

"Jeg kunne jeg lige så godt komme i medierne som 'valgforsker'. Jeg er mindst lige så klog ..."

Forskningsminister Jytte Hilden har set sig gal på valgforskerne. Hun leverede et frontalangreb på en navngiven "valgforsker", da Forvaltningshøjskolen i slutningen af november holdt konference om "Magten i Danmark":

"En samfundsforsker - som ved lejligheden blev præsenteret som 'valgforsker' - præsterede inden for meget kort tid ikke bare at fremsætte sådan almindelige commen-sense-betragtninger, som er kendt fra den side. Han præsterede også at præsentere direkte forkerte fakta - for i virkeligheden at komme med stærkt politisk prægede udtalelser ...", sagde Hilden.

"At de andre 'valgforskere' ikke modsagde ham, kan jo kun handle om, at de har indgået en borgfred, fordi det så giver dem mulighed for at sætse på hver deres medie - aviser og TV ..."

"Jeg fatter ikke, at den videnskabelige verden ikke selv gør op med sådan 'forskning'. Det er jo forskernes egen magtbase, at de står inden for videnskabeligheden. Og her kunne de godt være lidt mere (selv-) kritiske ..."

Hilden understregede, at det ikke var samfundsforskere i almindelighed, hun kritiserede. Hun ville kun tillade sig at udtale sig om to områder: *"Det er politik - og valgforskning - og så undervisnings-sektoren, fordi jeg kender den indefra fra tidligere ..."*

HILDEN ÅBNER PENGETANK

- med forslag om, at Grundforskningsfonden må tære på grundkapitalen

Forskningsminister Jytte Hilden har efter de pæne evalueringer af Grundforskningsfondens 23 projekter og efter Fondens klage over faldende fondsmidler p.g.a. en faldende rente stillet forslag om, at der slås hul på Fondens grundkapital. Hidtil har det været en lovmæssig binding, at grundkapitalen på 2 mia. kr. ikke måtte udhules, og Fondens har derfor hvert år afsat et beløb til inflationssikring - hvilket har betydet, at der er blevet mindre at uddele af.

Det skal nu ændres, så Fonden får mulighed for at spise halvdelen af grundkapitalen indtil år 2006.

Stod det til Hilden skulle det dog ikke ske uden bindinger. Halvdelen af uddelingerne skal nemlig anvendes "inden for særligt prioriterede områder", der udpeges for fire år ad gangen. Områderne skal fastsættes af bestyrelsen efter godkendelse af Forskningsministeren, hedder det.

Hildens styringsglade forslag får dog næppe en lang levetid i Folketinget, hvor i hvert fald formanden for Folketingets Forskningsudvalg, Kjeld Rahbæk Møller (SF) vil sætte sig imod en binding i prioriteringer.

Universiteterne skal videreføre centrene

Lovforslaget giver godt nok flere penge til mammutprojekterne, men universiteterne må samtidig se frem til nogle bindinger. Fondsbevillinger skal nemlig i fremtiden gives ved et forpligtende samarbejde, bl.a. fordi Fondens bevillinger ikke skal være permanente. I praksis skal det medføre, at indsatsområderne "indlejres" på moderinstitutionerne, så disse selv overtager den videre finansiering, når projekterne udløber. Når Fonden derfor søsætter centre skal der indgås aftale med hjem-institutionen.

Den bestemmelse vil formentlig volde institutionerne nogle kvaler. Dels fordi man hermed kan binde sig til bestemte forskningsfelter. Og dels fordi Fondens politik og nogle elitære centre har været meget "selvstændiggjorte". Dermed er det blevet vanskeligere at lave en "afleverings-

forretning" på moderinstitutionen. Centrenes selvstændighed har således gjort det sværere at lande dem igen. Det er da også bemærkelsesværdigt, at ingen af de 23 projekter er blevet indlejret i moderinstitutionerne.

Et af Grundforskningsfondens strukturelle problemer har også været, at Fondens direktør/formand har kørt en meget lukket politik overfor såvel offentligheden som over for sine centre. Det har også betydet, at kommunikationen til de enkelte moderinstitutioner har været ringe - og at Fonden i værste fald er blevet opfattet som en "konkurrent".

Forslag: Ansæt lektorer og professorer på forskud

DM har i sit høringssvar om lovforslaget påpeget, at Fonden overhovedet ikke har opfyldt sin forpligtelse til at oprette stillinger på lektor- og professorniveau for en kortere eller længere årrække (jf. 2. formålsparagraf). DM foreslår, at denne paragraf bruges til at få bragt "overtallige stillinger" i spil, således at der ansættes unge, lovende forskere i dag, som kan overtage, når de store forskeråringer begynder at gå på pension fra år 2005.

DM tager afstand fra de "prioriterede indsatsområder", men foreslår til gengæld, at halvdelen af Fondens midler bruges på de overtallige stillinger.

Ingen sammenhæng med forskningsrådene

Lovforslagets mest uklare - og forhastede - konsekvens bliver, at det danske fondsbevillingssystem herfter får en Grundforskningsfond med mammutbevillinger og nogle forskningsråd med enkelte projektbevillinger og mange småbeløb. I mellemzonen bliver der ingen "frie midler", men bare de penge, som de større programbevillinger oplår. Der er heller ingen koordinering mellem niveauerne, lige bortset altså fra ministeren! Hun tillægges en "godkendelseskompetence" alene for at sikre den nødvendige sammen-

hæng med det øvrige forskningsfaglige system".

Ikke ekstra humaniora og samfundsvidenskab

Ministerens lovforslag udtrykker ingen direkte kritik af Fondens hidtidige funktioner. Forslaget taler dog om, at fondens midler bør bruges "langt mere risikovilligt" til nye fyr-tårne i forskningslandskabet. "Fonden bør nok i højere grad satse på ny kompetenceopbygning og kompetencecentre", hedder det.

Forslaget om "særligt prioriterede områder" tager ikke afstand fra Fondens hidtidige praksis med at langt de fleste af pengene er brugt på de hårde videnskaber. UNIVERSITETSLÆRERENS analyse (se nr. 106, august 1997) viste således en procentvis fordeling af de hidtidige uddelinger, hvor det naturvidenskabelige har absolut forrang:

Biologi	23 pct.
Lægevidenskab	17 pct.
Ingeniør, kemi m.m.	17 pct.
Geofagene	15 pct.
Matematik/fysik	13 pct.
Humaniora	8 pct.
Samfundsvid.	8 pct.

Men det antydes ikke, at den fordeling skal rokkes. Af ministeriets tekst fremgår tværtimod en vægtning af det naturvidenskabelige indsatsområde. "Områderne kan ligge i forlængelse af de satsninger som fonden allerede har foretaget fx inden for planteforskning, bioteknologi eller materialeforskning, men der kan også blive tale om nye indsatsområder ud fra Danmarks behov i det internationale samfund, fx inden for IT-forskning eller grænseoverskridende humanistisk eller kulturel forskning"

jø

HVAD MED OLESEN LARSEN

Efter 1. marts er det slut med dobbeltrollen som direktør og bestyrelsesformand

Grundforskningsfonden må være den vigtigste instans i hele det danske forsknings- og uddannelsessystem, hvis man vel at mærke måler det på direktørlønnen, skrev UNIVERVERSITETS-læreren i maj 1994. Det skete med henvisning til dyneløftningen om, at direktøren i Grundforskningsfonden, Peder Olesen Larsen, hævdede en årsgage på 653.523 kr. Det var en hyre, som var større end KU-rektorens, og kun lidt mindre end Forskningsministeriets departementschefes ...

Dyneløftningen stødte nogles blufærdighed, men det var ikke for at luften janteloven, at UNIVERSITETSlæreren fortalte om lønniveauet (som kunne læses af Grundforskningsfondens årsregnskab). Tilskyndelsen til at nævne lønnen var det betænkelige i Olesen Larsens dobbeltrolle: På den ene side som direktør for 5 ansatte og på den anden side som formand for bestyrelsens 8 medlemmer. Alt andet lige kunne han næppe undgå at være med til at fastsætte sin egen løn...

Denne dobbeltrolle ændres der nu ved i Hildens lovforslag. Formanden

og direktøren må ikke være samme person. I fremtiden ansætter og afskediger Forskningsministeren direktøren efter indstilling fra bestyrelsen.

Dobbelrollen som formand og direktør var tidligere undervisningsminister Bertel Haarders konstruktion, og den har formentlig ikke har sidestykke i nyere dansk selskabel- eller bestyrelseshistorie. Haarder satte sin håndgangne mand - den erklærede venstremand og tidligere direktør i Undervisningsministeriet samt idemand til fonden - ind på posten.

Olesen Larsens fremtid?

Olesen Larsen har foreløbig fået forlænget sin beskikkelse til 1. marts. Men adskillelsen af direktør og formandspost skaber et problem for Olesen Larsens fremtidige placering: Skal han fortsat være medlem og formand for fonden skal han nybeskikkes af Jytte Hilden inden 1. marts. Og gør hun ikke det, så afhænger Olesen Larsens fremtid af, om den nye bestyrelse vil ansætte ham som direktør ...

Olesen Larsens elitære tankegang

Peder Olesen Larsen og Bertel Haarder

har præget institutionen på godt og ondt. Han har været dygtig til at få grundkapitalen til at yngle. Men han er kendt som en, der har det bedst med at administrere bag lukkede døre - og der da også flere og flere, som ytrer kritik af den meget tillukkede politik og den stramme styring, som han omgærdede de mange forskningsmillioner med. Det er således

kendetegnende, at det ikke er muligt at få nogle af "hans" 23 centre til at udtale sig eller give oplysninger om fondens administration og procedurer. De henviser til direktøren eller formanden for bestyrelsen ...

jo

TØR FONDEN LUKKE

- nogle af de 23 projekter, som har fået fremragende evalueringer?

Grundforskningsfondens centre fik enten fremragende eller meget pæne karakterer.

Spørgsmålet er, om Fondens bestyrelse tør lukke projekter med de dårligste evalueringer. Hvis Fonden nemlig skal leve op til sine egne ambitioner om at støtte "excellent" forskning, kan resultatet blive, at fondens bestyrelse må skære nogle af de 23 centre fra.

Fondens bestyrelse står her i en penibel klemme efter evalueringen, som gav gode karakterer hele vejen rundt. Hvis Fonden nemlig vælger at forlænge alle, kan kritikere hævde, at Fonden er blevet for statisk, for alle centre lever næppe op til en fremragende status. Hvis Fonden derimod lukker for en del projekter, kan andre omvendt stille spørgsmål ved, om konstruktionen nu også er så hensigtsmæssig - og om pengene fx ikke var bedre anbragt under forskningsrådene...

En pragmatisk udgang på klemmen kan blive - hvis Fondens bestyrelse ellers vover det - at 5-8 centre afvikles samt at 5-8 centre sættes under afvikling og under "indlejring" i

deres hjem-institutioner, som Hildens nye lovforslag giver mulighed for.

Med en sådan løsning vil Fonden kunne fastholde sit ambitionsniveau - og samtidig få frigjort midler til andre projekter.

Permanens?

Et andet spørgsmål er, hvor lang tid de enkelte projekter skal leve på Grundforskningsfondens bevilling. Det har på intet tidspunkt været ideer om permanens. Formanden for Folketingets Forskningsudvalg Kjeld Rahbæk Møller (SF) mener da heller ikke, at der bliver tale om 'permanens', hvis Fonden nu forlænger centre efter udløbet af de første 5 år:

"Fem år er jo ikke lang tid i forskning. Nu har man startet noget, og så må man lade det køre. Ministerens lovforslag opererer med nogle forlængelsesår og derefter forpligtende overtagelse for moderinstitutionerne efter en bestemt periode".

Det var ved etableringen tanken, at centrene skulle virke igangsatte, og at moderinstitutionen (fx et af universiteterne) herefter kunne videreføre centrets aktiviteter ved at

lade dem indgå i den almindelige drift. I dag er der enkelte projekter, som er integreret i moderinstitutionen - dog uden økonomiske forpligtelser - men Fondens elitære præg har også medført centre, som ikke har haft tilskyndelser til at integrere sig med moderinstitutionen.

Gradueret bedømmelse

Det har undret, at Fondens evaluering ikke har inddraget en bedømmelse af kvaliteten i forhold til de ressourcer, som hvert enkelt projekt har haft til rådighed.

Det bekymrer ikke formanden for Folketingets Forskningsudvalg:

"I forskningsevalueringer inddrages ressourcerne, når institutter eller miljøer sammenlignes på tværs. Så er betingelserne uens, og det må indgå i evalueringen. Og vel er det vigtigt, hvor mange penge der er, når du skal forske. Men de internationale evalueringer under Fonden har udmærket kunne bedømme projekterne. Og Fonden har jo også deres egne vurderinger at læne sig op ad, når de skal sammenfatte resultaterne", siger Kjeld Rahbæk Møller

Heller ikke Forskningsministeriet ser problemer i, at Fondens evaluering ikke har inddraget ressourcerne:

"Man må komplimentere Fonden med en vellykket evaluering. Forskningsevalueringer bliver sjældent sat i relation til ressourcerne. Og Fonden har jo ret i, at udenlandske evalueringer kan have svært ved at vurdere de danske forhold, hvorfor man har holdt ressourcerne ude fra evalueringsgrundlaget ...", siger forskningsdirektør Ove Poulsen. *"Det er min vurdering, at det er en dygtigt gennemført evaluering. Resultatet er generelt rosende: Fonden har igangsat meget god forskning".*

Han mener dog ikke, at det er en jubel-evaluering over hele linien. Han læser den også som en gradueret bedømmelse:

"Nærlæst - med forskerbriller - så er der forskel på bedømmelserne af de enkelte projekter. I forskningsverdenen siger man jo sjældent noget negativt, så groft sagt kan ordvalget 'god' betyde at du er dumpet, 'udmærket' at du har klaret dig over gennemsnittet og så videre. Så også i den forstand er det en kvalificeret evaluering", slutter Poulsen.

jo

INGEN HUMANISTISK MODEL

- for evaluering, lyder kritik af oplæg til humanistiske evalueringsforsøg

“Humanioras oplæg til evalueringsforsøg lykkes det ikke at udvikle særlige begreber og evalueringsmodeller. Der er flere ligheder med hidtidige evalueringer - af fx økonomi og politologi - end der er forskelle. Faktisk er humanioras forsøgsoplæg vel baseret på, hvad man efterhånden kan kalde den klassiske udgave af moderne peer review - for mig at se en problematisk overførsel af bedømmelsesudvalgenes praksis ved ansættelser og gradtildeling til hele fag- og forskningsområder”.

Evalueringsspecialist Hanne Foss Hansen er ikke imponeret over fornyelsen i den rapport om “Evaluering af humaniora?”, som en arbejdsgruppe under SHF har afleveret til rådet. (se UNIVERSITETS-læreren nr. 109). Hun vil kun give karakteren 6 for dens “modeludvikling”, mens hun gerne gav karakteren 10 for dens gennemgang og kritik af den hidtidige praksis ved forskningsevalueringer.

Hun kritiserer den svage “modeludvikling” på baggrund af, at rapportens egentlige ærinde var at “definere begreber og modeller på egne præmisser”. Humaniora og samfundsvidenskab er i særlig grad karakteriseret ved individualiseret arbejdsform og stor personafhængighed i forskningsproces og -resultat, værdifølsomhed, paradigmevariations-rigdom, interesse for at studere kulturelt forankrede meningsammenhænge m.v. Evalueringsformen må derfor være forskellig i forhold til de teknisk-naturvidenskabelige evalueringsdesign.

Lokale evalueringer mest konstruktive

Hun kritiserer i forlængelse af den manglende “modeludvikling”, at nok gør rapporten særdeles fyldigt rede for, hvordan evalueringer skal gennemføres, mens der kun yderst sparsomt gør rede for hvorfor, og med hvilket formål, at de humanistiske fag overhovedet skal evalueres?

Foss Hansen er mistroisk overfor centrale evalueringer: “Evalueringer gennemført på de enkelte fakulteter og de enkelte forskningsinstitutioner vil have langt større potentiale hvad angår fremme af faglig udvikling end evalueringer gennemført af fx forskningsrådet”. Hun henviser til, at de bedste evalueringer er dem, som foregår tæt på de faglige miljøer - i modsætning til dem, der gennemføres ovenfra. Især selvevalueringer er ofte konstruktive, idet de øger bevidstheden om styrker, svagheder og problemer i et forskningsmiljø. Erfaringer peger også på, at dialog med de evaluerede om kommissorium, panel, tilrettelæggelse af proces og resultater er “tilidsfremmende”, men kun hvis dialogen er ægte. dvs. at kritiske synspunkter fra de evaluerede tages seriøst.

“Jeg tror, at for at blive vedkommende skal evalueringer gennemføres så tæt på de evaluerede som muligt. Evalueringer skal selvfølgelig gennemføres af udefrakommende, der kan se med friske øjne på praksis, men de skal have fokus på og være forankret i faget og forskningsmiljøet decentralt”.

De fagligt svage steder

Den lokale (selv-) evaluering er langt at foretrække på de fag og fagområder, som er i fornuftig udvikling - og som selv kan igangsætte forbedringsprocessen - og det er de fleste, men Foss Hansen. Problemet er så, hvem evalueringer og evalueringsmetoder retter sig mod. Er standardevaluerings-systemer indrettet mod de velfungerende eller mod de få disfunktionelle, spørger hun.

“Undtagelserne kan være fag og fagområder, som har alvorlige problemer, som er gået i stå, som er fastlåst i forældede eller blot for ensidige paradigmer eller i ufugtbar personkonflikter. I sådanne situationer kræves nok mere pres udefra, måske radikale omlægninger initieret af magtfulde instanser, før konstruktiv faglig nyudvikling kan initieres. Spørgsmålet er blot, om det er hensigtsmæssigt at indrette evalueringsprocedurer og -systemer for alle fag og forskningsmiljøer efter behovet hos de få?”

Hun spørger også om det fornuftige i at udvikle standard-systemer altemens bevillingssystemet prøver at spore sig ind på et system, hvor pengene skal fordeles efter et engelsk rating-system. (Undervisningsministeriet)

Dumme spørgsmål giver dumme svar

Arbejdsgruppens oplæg var til debat på en humanistisk temadag på KU-Amager i begyndelsen af november.

En af forfatterne, medlem af forskningsrådet Carl Henrik Koch, fremlagde rapporten. Som en af til-

skyndelserne til rapporten var Odense-rector Tvarnøs bemærkning om, at humanioras passive rolle overfor evalueringer kunne forlede offentligheden til at tro, at humaniora er bange for at blive evalueret!

“Det er en absurd bemærkning. Humaniora har intet at skjule. Der sker hver dag en mangesidet eksponering af humaniora”, svarede Koch. Han henviser til, at humanister dagligt blander sig i debatten.

Han fortalte om de kritikere, der indtil nu var kommet af arbejdsgruppens rapport: “På den ene side universitetsinternt for at være for pragmatisk og for defensiv: Vi skal afvise evalueringer som ubrugelige for humaniora. På den anden side den eksterne kritik: Vi har for negativ en holdning til evalueringer ...”.

Som eksempel på en af de holdninger til evalueringer, der havde mødt arbejdsgruppen fortalte han, om den forståelse, som nogle har af evalueringer: “Dumme spørgsmål giver dumme svar ...”

Selvkritisk måtte Koch dog indrømme, at der i rapporten var gjort for lidt ud af at gennemgå selvevalueringprocessen og det tidsforbrug, som hørte hertil. Formanden for forskningsrådet, Finn Hauberg Mortensen slog endelig fast, at evalueringsudgifter må synliggøres og at humaniora ikke må evalueres på samme måde som naturvidenskab.

DM & DJØF's

FORSKER FORUM

UNIVERSITETS-læreren skifter navn og målgruppe fra 1. februar 1998. Bladet er hidtil blevet udgivet af DM's Universitetslærerafdeling og DJØF's Universitets- og Forskningsudvalg. Fremover vil DM's forskningsinstitutionsafdeling med sektorforskere samt forskere ved biblioteker, museer og arkiver også være medudgiver.

Det betyder, at den politiske redaktionsgruppe, som bl.a. skriver bladets ledere, udvides med Ingrid Salinas, som er formand for de tilkomne.

Samtidig udvides den skrivende stab med en 20-timers journalist ud over den nuværende bemanning på 30 timer. Den nye medarbejder skal især beskæftige sig med det teknisk-naturvidenskabelige stofområde.

Bladets oplag vil herefter være 7.500.

red.

POSTMODERNE LÆRING

Den moderne lærer må være åben og fleksibel, for det bliver sværere og sværere at definere klare indlæringsmål, fortæller RUC-lærere i interviews. Men hvem har så ansvaret for studenternes kvalifikationer?

Viden er svær at objektivisere. Det er ikke længere givet, hvad der er fornuftigt at lære. Hermed ikke sagt, at det ikke er nødvendigt at lære fransk grammatik, når man læser fransk. Men studenterne må forholde sig reflektivt til deres egen læring og tage stilling til deres egen kvalifikationsprofil. Det gør de søgende. Og derfor siger de nej til at terpe".

Det siger lektor Birgitte Simonsen, der har været projektleder på en interview-undersøgelse, som belyser 15 RUC-læreres forhold til faglighed, studenter og den RUC'ske projektvejledning. Dybde interviews'ene giver et blik ind noget af det, som universitetslærere ikke så ofte taler om: Hvad er det svære, hvad er egentlig kravene til lærerne og hvornår er noget godt nok, fortæller Simonsen.

Selvrefleksion

Interviews'ene har givet lærerne en sjælden lejlighed til at reflektere over deres egen situation og rolle. Men interviews'ene afslører også

projektvejledningen - tager megen tid og kræfter.

Men ligesom rapportens beskrivelse af universitetets situation er flimrende, så er der heller ingen faste "løsninger" på de nye udfordringer, siger Simonsen. Projektgruppens konklusion er bl.a. en opfordring til kollektive overvejelser om vejledningen, om forholdet til studenterne og om fagligheden. I forhold til fagligheden er det mest påtrængende, at der nogle steder sker en traditionalisering samtidig med, at man ønsker at fastholde projektarbejdet. Mange lærere og studenter føler, at der er for meget, de skal nydefinere hele tiden, og at der er for meget, der står "åbent".

Frihedens dobbelthed

Det er friheden i jobbet, som skaber glæden: Forskningsfriheden og den pædagogiske frihed samt helt overordnet friheden til selv at tilrettelægge sit arbejde, fortæller de interviewede. Men det har også en bagside, for mange fremhæver som et

"Jeg oplever det sådan, at det på vores institut i mange år var en virkelig stor kilde til kollegial konflikt, at vejledningen var så ujævnt fordelt, fordi der ikke var nogen gennemsigthed eller nogle normer, hvor man kunne finde ud af at sammenligne. Det vil sige, at der var nogle, der puklede røven ud af bukserne, og der var nogen der nærmest permanent havde undervisningsfri, og som sad og hyggede sig henne på deres kontor, og som skrev en masse bøger. Og det var dårligt for det kollegiale miljø ..."

(en RUC lærer)

egne løsninger, men samtidig er der rammer, man kan støde imod, selvom de måske først kan opdages, når man er stødt på dem. De er ikke nemme at ekspliciterer, fordi de netop implicerer stor fleksibilitet og lydighed uden at der kan sættes spørgsmålstegn ved autoriteten. Normerne er konventionelt refleksive: find ud af det selv, men find ud af det rigtige".

Indlæringskrav

Nogle - især yngre - oplever, at der er uklare indlæringsmål: "Det problem handler ikke bare om projektformen på RUC, men er et udtryk for diffuse kvalifikationskrav i samfundet - og her har studenterne en meget god fornemmelse for deres behov".

De uklare læringsmål og de mange forskellige vejledningssøskener, som nye lærere stilles overfor, kan være et dilemma, som ofte overdimensioneres som problem.

"Det frie projektvalg betyder, at læreren tvinges til at vejlede inden for noget, som ikke er ens snævre fagfelt. Men hvordan gennemskuer man de faglige krav, spørger især de yngre lærere. Sagen er jo, at vejlederen ikke kan have overblik over alle områder. Løsningen kommer jo i høj grad med erfaringen: At man er i stand til at overføre metoder og teorier fra det ene til det andet felt uden at tabe ansigt. Derfor er problemet heller ikke så stort for de erfarne lærere".

Der er dilemmaer ved den RUC'ske faglighed. Nogle lærere oplever, at det er svært at nå et fagligt niveau, fordi basisuddannelsen opleves som noget, der røver tid fra den faglige kvalificering. Andre lærere oplever, at det skaber dilemmaer overhovedet at skulle vurdere, hvad der er faglig kvalificering, når indlæringsmålene opleves som uklare.

Lærernes ansvar

På masseuniversitetet kan lærerne ikke tage sig af hver enkelt elev. I det "frie studiums" traditioner har det været de studerendes eget ansvar at være i besiddelse af de nødven-

dige forudsætninger for at følge undervisningen. Lærerne havde ansvaret for en forholdsvis ensartet gruppe studerende, som var velmotiverede. Hvis studenterne ikke fandt sig til rette, var det ikke lærerens ansvar. I dag er studentergruppen mere uensartet og større - og de fleste lærere følger i dag, at de har et ansvar for studenterne.

Det er således forholdsvis nyt på RUC, at der er folk som dumper på basisuddannelsen, og det vidner om en bredere studentermasse:

"Vel er der da studenter, som ikke er modne nok og som ikke skulle have været på universitetet. De kan ryge ud i gruppeprocessen. Men uden at man skal tage ansvaret fra de studerende selv, så oplever læreren det ofte som sit problem, for vi er tætte på hinanden. Og det er voldsomt og pinefuldt at være solidariske og indfølelse, fortæller de engagerede lærere", siger Simonsen.

Den særlige RUC-kultur

Identifikationen med RUC blandt lærerne er meget stor, fortæller interviews'ene. Lærerne er meget bevidste om, at de underviser på et særligt sted med særlige normer, særlige studieformer og en særlig kultur. Der er en selvfølelse af, at man er anderledes end de "gamle" universiteter. Det ligger i høj grad i projektgruppe-arbejdet: Det er en anden undervisningsform, som også resulterer i en anden type kvalifikation. "Det tager jo røven på alle de censorer vi får, for det kan de ikke ret mange andre steder. Der kan de noget meget snævert", som en erfaren humaniora-lærer fortæller med begejstring.

I RUC-kulturen holder man sammen, og lærerne er meget solidariske med studenterne.

En bagside er bl.a., at lærerne oplever et meget stort undervisningspres, hvilket delvis kan henføres til den belastende projektundervisning. RUC's projektform polariserer i øvrigt også lærerne. Nogle er fantastisk begejstrede og ser den som "refleksiv". For andre er det slet ikke, hvad de regnede med og de bliver negative overfor formen.

En anden bagside er, at arbejdsnormerne er uklare. Det er muligt for enkelte kolleger at gemme sig, fordi systemet er sådan, at man faktisk kan holde lav profil og minimere sin indsats.

jø

Simonsen m.fl.: Lærer på RUC - himmel og helvede (UNIPÆD-projektet, oktober 1997, Erhvervs- og vokseneducationsgruppen, RUC. Købes i RUC's boghandel)

rådvildhed og usikkerhed hos lærerne:

"Det er kollektivisering af nogle oplevelser af et universitet, som er ved at ændre sig: Lærerne har ansvar for andre menneskers kvalifikationer i en postmoderne verden, som ændrer sig og som hele tiden stiller nye krav og udfordringer. Nogle har nydt at kunne samle erfaringer op, andre har haft det svært og pinefuldt".

Fælles for alle lærerne er oplevelsen af at have forfærdeligt travlt, hvilket bekræftes af andre undersøgelser. Arbejdsmiljømæssigt føler de sig hele tiden presset. De særlige RUC'ske undervisningsformer -

problem, at de aldrig har fri, at der stilles diffuse krav, og at man nages af tvivl om det man gør, er 'godt nok'.

En RUC-lærer bruger meget tid på at vejlede projekter. Og det er især den situation, som fylder i arbejdet og i lærerens forhold til studenterne.

Problemet kan være, at ansvaret ikke er klart. Alt kan være lærerens ansvar, men alt kan også være studentens. Den RUC'ske vejleder står i et ansvarsdilemma, der består i, at der er mange forskellige løsninger, konkluderer Simonsen:

"Hver eneste vejleder må finde sine

HILDENS STORE KVINDEPLAN

Under stor begejstring offentliggjorde forskningsministeren 11 forslag til forbedring af kvindeandelen på universiteterne. Men forslagernes videre skæbne hænger på en mand: Undervisningsminister Ole Vig Jensen

Når man først slipper ånden ud af flasken, får man den ikke derned igen ..."

Med de ord frigjorde forskningsminister Jytte Hilden en 11-punkts plan, som skal skaffe flere kvinder ind i faste stillinger på universiteterne. "De hovedsageligt mandlige ansatte sørger bevidst eller ubevidst for at ansætte flest mænd - til skade for forskningen og kvinderne", sagde Hilden, som med sine punkter vil tvinge universitetslederne til at tage ansvar og handle aktivt for at få flere kvinder ind. Fyrrer procent kvinder er målet.

Planen blev præsenteret på en konference på Aalborg Universitet, hvor forskere og ledere fra universitets- og forskningsverdenen var samlet. Det var Hildens opsummering af 5 rundbordssamtaler i efteråret. Kvinderne var i stort overtal i Aalborg, og Hildens initiativer blev fulgt af spontane klapsalver fra forsamlingen.

Barsel, professorer og et institut for ligestilling

"Danmark snyder sig selv ved den lave kvindeandel blandt forskere. Kvinder er den største uudnyttede ressource i dansk forskning. Værdifuldt forskningspotentiale går tabt, hvis vi ikke får flere kvinder på banen", sagde Hilden.

Af landets professorer er kun hver 20. kvinde. Af lektorerne er hver 5. kvinde og blandt adjunkter er det hver 3. Nu skal der særlige foranstaltninger til for at rekruttere kvinder:

Ifølge planen skal det ikke diskvalificere at få børn midt i karrieren; forskere have tid til at få børn gennem en barselsfond - og det skal også gælde mænd.

Der skal opslås professorater, som kun kan søges af kvinder. Kvindelige forbilleder er vigtige for at få unge kvinder til at søge en karriere som forsker. Kvindelige professorer

kan også fungere som talentespejdere.

Desuden skal der oprettes et sektorforskningsinstitut for ligestilling, der skal sætte øget fokus på stillingsopslagene for at sikre, at begge køn skal være repræsenteret i bedømmelsesudvalget. Ingen turde sige det højt, men det er faktisk en mulighed, at det Ligestillingsråd, som har udlevet sig selv, kan få sin naturlige forlænger her.

Hilden har samtidig bedt om yderligere udredninger, bl.a. fra forskningsrådene. Det viser sig nemlig, at mens 23 pct. af alle ansøgninger kom fra kvinder, så får de kun 18 pct. af bevillingerne. Kvindernes "succesrate" er markant lavere end mændenes. Mens kun 36 pct. af kvinde-ansøgningerne resulterede i bevillinger, så var det samme tal for mænd 40 pct.

Forslag: Overtallige stillinger

Særlige stillinger har den fordel, at der placeres kvalificerede kvinder i forskningsmiljøerne. I Sverige er der således afsat 30 professorater og ca. 70 forskningsassistenter (post.doc'er) forbeholdt kvinder.

"Problemet med de særskilte stillinger kan være, at nogle kvindelige forskere frygter, at de mister deres videnskabelige status og respekt, når de bliver sat i forbindelse med særlige initiativer. Det er vigtigt at understrege, at særskilte stillinger kun kan besættes af kvalificerede forskere. kvaliteten skal ikke blot bevares, men højnes ved hjælp af ligestilling", sagde forskningsministeren.

Ph.d.-studerende Anja Andersen fra fysik foreslog en helt anden model - som ikke kom til debat - hvor kvindeandelen blandt de studerende skulle afspejles blandt lærerne:

"Kvindes succesrate ved stillingsbesættelser er lav, ikke bare i antal, men også i forhold til, hvor mange kvinder, der søger..."

Når 20 pct. af studenterne er kvinder, så må det også afspejles i ph.d.-andelen og i de fastansattes andel, mente ph.d.'eren. Man kunne derfor som en særforanstaltning slå 1-2 overtallige stillinger op årligt forbeholdt kvinder, som blev bedømt kvalificerede. De ledige, almindelige stillinger skulle slås op på normal vis, og skulle således også kunne gå til mænd.

"Mine mandlige kolleger siger, at de meget gerne vil have kvinder ind, men omvendt hører man også, at de er bange for, at ved at ansætte kvinder, så sænker man kvaliteten. Kvinders største problem i naturvidenskabene er, at vi er enormt dårlige til at være gode mænd ..."

Hildens 11. punktsplan:

- ligestilling er et ledelsesansvar
- flere kvindelige professorer
- fokus på stillingsopslag
- bedømmelsesudvalg med begge køn
- mesterlære og mentorordninger
- årlig status for ligestilling i forskning
- kønsforskning opprioriteres
- sektorforskningsinstitut for ligestilling
- barselsfond til unge kvinder og mænd
- plads til børnene i en forskerkarriere
- ligestilling på alle niveauer

Hvad mener Ole Vig Jensen?

Hildens undslupne "ånd i flasken" var i nogen grad møntet på Undervisningsministeriet og Ole Vig Jensen, som i virkeligheden har magten over universiteterne. Men ministeriet glimrede ved sit fravær; ikke engang en fuldmægtig var til stede - og det vidner om et noget nedkølet forhold mellem Ole Vig og den pågående Hilden. Ole Vig Jensen har tidligere afvist at igangsætte særlige foranstaltninger for kvinder.

STORE KARL: GERNE SÆRSTILLING

Fakultetet har lav kvindeandel, men vil gerne ansætte kvinder, som er kvalificerede - også selv om der er mænd, der er mere kvalificerede

Debatten var i høj grad præget af naturvidenskabelige problemstillinger, bl.a. fordi problemet her er særlig udpræget. På naturvidenskab i Århus er der således slet ingen kvindelige professorer.

"Det får nu ikke mig til at sige, at der alene af den grund skal flere kvindelige professorer ind.

Men vi har brug for særstilling for kvinder. Jeg tror ikke på de naturlige

processer, hvor det kommer af sig selv. På naturvidenskab i Århus vil vi derfor gerne ansætte kvinder, hvis de er kvalificerede - også selv om der er mænd, der er mere kvalificerede", siger dekan Karl Pedersen fra Aarhus.

"Hvis man kan få lirket kvinder ind i toppen, så kommer de også i bunden. Flere kvindelige lærere får flere kvindelige studerende til at søge.

Men det er da ikke for kvindernes

blå øjnes skyld: Det handler om at kunne rekruttere bredt. Vi skulle jo gerne have en situation, hvor naturvidenskab er bredt funderet i befolkningen".

Århus-dekanen - som er partifælle med Hilden og medlem af partiets Forsknings- og Teknologiuvalg - undlader da heller ikke at nævne, at ansættelsesbekendtgørelsen er i vejen for flere kvindelige ansættelser:

"I dag sker den faglige bedømmelse og prioritering ved et bedømmelsesudvalg. Det vil jeg da gerne have skilt ad, så bedømmelsen fortsat foretages af det udvalg. Men de skal kun vurdere, om ansøgerne er kvalificerede - og så må ledelsen på institutionen vælge, hvem af dem, de vil ansætte..."

TAVS VIDEN SOM KØNSBARRIERE

Antropolog meldte sig som fysikstuderende for at undersøge, om der er 'skjulte' adfærdsnormer på naturvidenskab, der sætter grænser for kvinders deltagelse

Jeg skrev faktisk mine fordomme om fysikerne ned på forhånd. Det var sådan et nord-billede, med en verdensfjern mand med strittende hår og hinkestensbriller - og så tilmed frygtelig asocial. Men jeg blev overrasket over, hvor lidt hold det har i virkeligheden.

Fysikerne er meget sociale. Der er åbne døre, folk går frem og tilbage mellem hinanden - på andre fag er dørene lukkede. Der er en stor grad af gruppearbejde og -øvelser - hvor man på andre fagområder arbejder solo. Og så er der mange arrangementer af social karakter - fester, studenterbar, revy m.m. - som andre fag ville misunde dem ..."

Cathrine Hasse er antropolog, og har studeret miljøet på et af de hårde naturvidenskaber. Hun indskrev sig på fysikstudiet og var på feltarbejde blandt fysikstuderende på Niels Bohr-instituttet i to semestre. Hun ville bl.a. studere, om der i de "skjulte koder" eller i den "tavse viden", som lå i studierne, var barrierer for såvel mænd som kvinder.

Det implicite pensums betydning

Især var det interessant, om der her var elementer, som kunne afholde kvinder fra at søge en forskerkarriere. Fysik er i høj grad stadig et mandefag:

"Kun ca. 20 pct. af de studerende er kvinder. Det har overrasket mig, at selv kvinder, der har været determinerede nok til at søge ind på de hårde naturvidenskaber, har svært ved at tro på deres egne evner i mødet med institutionen - sværere end mænd".

Hasse er kun halvvejs i sit 3-årige kandidatstipendium og hendes feltstudier har endnu ikke ført til meget håndfaste konklusioner:

"Jeg regner egentlig ikke med, at kunne besvare spørgsmålet om 'det implicite pensum' kan være direkte determinerende for, om man klarer sig igennem studierne og får en forskerkarriere. Det eksplicite pensum spiller naturligvis en meget stor rolle for, om man ender som forsker. Og ud fra mine foreløbige studier mener jeg godt, at man kan argumentere for, at det implicite pensum spiller en rolle for, om man ender med at forstå sig som medlem af fysikernes praksisfællesskab. Spørgsmålet er så, om man kan kalde dette implicite pensum for en kønsbarriere?"

Feltstudie: Adfærden i gruppeøvelser

Feltstudiet beskæftiger sig især med en øvelsesaktivitet i fysikstudiet foregik ved gruppearbejde omkring computeren. Herved afslørede en bestemt adfærd og nogle skjulte adfærdformer.

Teorien er, at der er en "tavs vi-

den" (tacit knowledge jf. Kuhn og Polanyi) ved siden af det eksplicite lærepensum. Det handler om at lære de usagte og tavst udtrykte dyder, der giver adgang til umiddelbar anerkendelse i fællesskabet.

Fysikere arbejder meget sammen i øvelser og grupper. Selvfølgelig videnskabens form er bygget op om, at grupper er enormt vigtige - hvor det er mere naturligt på samfundsvidenskab og humaniora at arbejde solo. "Det betyder også, at der stilles nogle implicite krav til evnen til at kunne arbejde sammen, uden at det står nogen steder. Men gruppearbejdet er noget, som i høj grad præger miljøet".

Studiet viste, at der var et mønster i den fysiske placering. De ivrige - ikke nødvendigvis de dygtigste - mænd var placeret tættest på skærmen, mens kvinder og enkelte mænd ofte var placeret i periferien, hvor de forholdt sig tavse.

De ivrige mænd dominerede aktiviteterne, og de reagerede ofte negativt på kvindernes måde at spørge på. Mens kvindernes spørgsmål havde karakter større uvidenhed gennem direkte HV-spørgsmål - hvad, hvor, hvorfor - så kamouflerede mændene deres spørgsmål som kommentarer, hvorved de undgik at give udtryk for den samme uvidenhed.

Kvinderne virkede heller ikke som om de havde meget sans for konkurrenceaspektet. Mens mændene (s grupper) konkurrerede om, hvem der var kommet længst eller tættest på resultatet, så var kvinderne derimod ikke bange for at række en finger i vejret og bede læreren direkte om hjælp, selv om det afslørede deres uvidenhed. Mændene ville derimod surfe over til nabogruppen; det var en indirekte måde at hente viden på og så i øvrigt at checke, hvor langt de andre var kommet.

Selv om der var en mindre gruppe mænd, som også fungerede i periferien, så er det tydeligt, at tavse adfærdskoder spiller en rolle for kønnenes måde at fungere på.

Faglig og social accept

Hasses særlige interesse er lærerprocesser, herunder hvordan man lærer "tavs viden" og om der er kønsaspekter heri.

Undersøgelsen går ikke nærmere ind på de faglige krav på fysik: Mange oplever faget som hårdt, og det har slået hende, at de alligevel er blevet ved på trods af, at de i perioder har haft svært ved at leve op til de faglige krav. Og her spiller det sociale nok en stor rolle for både mænd og kvinder:

"Det er nogle som ikke opnår medlemskab af gruppen af både faglige og sociale grunde. Det er vigtigt, at

der både er faglige og sociale kriterier, som kvalificerer - og at de er vævet sammen. Jeg har både oplevet folk, der er stødt ud af gruppen fordi de ikke virkede fagligt kompetente - og folk, som ikke er så fagligt kompetente, men alligevel er de blevet taget imod med stor hjertevarme, fordi de var socialt kompetente", fortæller antropologen.

"At studere den tavse - uskrevne og uudtalte - viden er jo subtilt og vanskeligt. Man kan jo se, at der er folk, som ikke har lært den tavse viden, og som alligevel fortsætter. Men du kan ikke vide, hvor mange der er blevet afskrækket og er holdt op på grund af de usagte og tavse ting i miljøet".

Udseende

Forskellen mellem de hårde naturvidenskaber og de blødere fag viser sig også i måden at gå klædt på, siger hun om nogle mere uofficielle resultater af feltarbejdet.

"Det er min fornemmelse, at kvinderne går klædt på en anden måde. De prøver at 'skjule' deres kvindelighed

hed ved at tilstræbe en 'neutral' påklædning. Man har sværere ved at møde op i korte skorter og lange negle, hvis man vil tages alvorligt. Der er måske en lidt fortrykt kvindelighed", lyder Hasses fornemmelse.

"En datalog har ligefrem fortalt mig, at hun tog den røde neglelak på, når hun kom hjem, for at rense den af næste morgen, før hun skulle på studiet. Det vidner jo om, at det er en bevidst overvejelse.

Men årsagen behøver jo ikke være skjulte normer på faget; det kan jo også være, at det er en helt anden slags piger, som er interesserede i fysik", slutter Hasse.

jo

SØGENDE STUDENTER

- stiller nye krav til lærerne. Og måske kan deres interesser fremstå flimrende, men det er måske fordi studenterne er i overensstemmelse med samtidens krav ...

Det er forkert at påstå, at studenterne vil have en forlængelse af skolen. Lærerne oplever måske umiddelbart, at studenterne stiller nogle andre krav, at de er mindre selvstændige osv. Det er en helt overfladisk måde, at se det på. Sagen er, at studenterne orienterer sig: de vil gerne have en lærer, der markerer, hvad han/hun kan og står for. Og så vil studenterne tage det eller lade være", fortæller Birgitte Simonsen, som netop har dybdeinterviewet 15 RUC-lærere, der bl.a. fortæller om deres oplevelse af studenterne.

Undersøgelsen peger på, at nutidens studenter stiller nye krav til lærerne.

"Studenterne er mere søgende. De vil finde ud af, hvad der er og så vil de vælge. Supermarked er et negativt udtryk. Studenterne er på omgangshøjde med tiden på en anden måde end lærerne. De kræver at få de kvalifikationer, som de synes, de har brug for.

De stiller krav til lærerne og de accepterer ikke umiddelbart det, som lærerne kommer med. For lærerne er det måske en vanskelig situation, for studenterne vil have noget, der er godt, vedkommende og ordentligt - men de har svært ved at vide, hvad det er. Ambivalensen er svær for lærerne: Giv mig nogle tilbud, og så vil jeg tage stilling til dem ..."

Ny ungdomskarakter?

Simonsen erkender, at hun ser de unge på de unges præmisser.

"Men det er altså ikke noget med, at der ikke stilles faglige krav. Problemet er jo, hvis man som lærer bevidsthedsmæssigt kommer derhen, at man synes at de unge er 'forkerte'. Så kan man godt se sig om efter et andet arbejde".

Simonsen vil ikke - som fx Thomas Ziehe i 80'erne - tale om "en ny ungdomskarakter":

"Det er rigtigere at tale om, at de står overfor en anden tilværelse og møder andre udfordringer. Når de derfor fremstår mindre stabile i deres studievalg, så må vi som lærere overveje, hvad grunden er til det.

Men det er da min fornemmelse, at de har nogle andre søgebevægelser; mange unge søger for eksempel RUC for at udskyde det endelige valg af studium, erhverv og livsbane. Og det er meget fornuftigt, for samfundet har ikke brug for folk, som tager det valg 20 års alderen".

Zapper efter fascinationsfelter

"Det, de unge ønsker af en lærer, er måske noget i retning af følgende: Giv mig noget, der er svaret på det jeg be-

høver. Jeg ved ikke, hvad jeg behøver, men jeg accepterer ikke andre målestokke end om jeg synes, det føles rigtigt. Din autoritet som lærer accepterer jeg kun, hvis det du kommer med, er det, der fascinerer mig og giver mig noget....", fortæller hun.

Studentens valg-kriterium er, om det virker spændende og interessant. Læreren spiller derfor en væsentlig rolle for, hvad studenterne vælger af projektinteresser. Og ud fra det skal studenterne problemformulere.

På RUC er har det imidlertid ført til en situation, hvor "det frie projektvalg" betvivles, fordi det forekommer vanskeligt for de studerende. Studenterne bringes i en situ-

som et "problem", betoner Simonsen. *"De møder op, følsomme, kritiske, insisterende på at have sig selv med hele tiden - selv være målestokken for, hvad der er vigtigt. Og der er ingen tvivl om, at de i en eller anden forstand er på højde med deres samtid, alt andet er utænkeligt. De ønsker at blive introduceret til spændende, væsentlig og vedkommende viden, de kommer ikke nødvendigvis med noget selv".*

Som udgangspunkt vil lærerne meget gerne acceptere og forstå studenterne, tolker Simonsen. De har et billede af en engageret og selvstændig studerende, men de unge er på en anden måde, de ved noget an-

I sammenhæng hermed er studenterne også mindre "politiske" i deres interesseområder end tidligere. Samtidig er det også en massiv lærer-erfaring, at der er større spredning mellem studenterne, nogle af dem har mindre viden, kan mindre og kræver større undervisningsindsats end tidligere. Nogle lærere tolker - selvkritisk - at det måske er studenterne, der er på forkant eller omgangshøjde med deres samtid, og hvor lærernes viden faktisk er under transformation.

Interesserede i lærerens person

Men selv om studenterne måske er

Men jeg synes ikke de studerende bliver dårligere, de er nok blevet anderledes på nogen måder. Men altså: de er mere målrettede, ikke, og de skal være færdige. De har også nogen andre interesser. De er ikke så politiske, de er mere 'æstetiske'; æstetik er vigtigere for dem end politikken. Men det gør måske altså heller ikke så meget, fordi samfundet ser anderledes ud i dag ... Jeg kan godt forstå, de er anderledes, og jeg synes - om den måde, de så er på - at de eksperimenterer ret meget for sig selv eller med sig selv inden for de rammer, der er dem vi har i dag. Altså: de eksperimenterer ligesom inden for rammerne af et vist karriereperspektiv, og der synes jeg, at de er meget kreative. Jeg forstår dem ikke altid, det er svært at forstå de koder, de bruger, både tojmæssigt og adfærdsmæssigt over for hinanden".

(RUC-lærer om studenterne).

ation, hvor de zapper rundt og leder efter fascinationsfelter. De skal tage et valg på et usikkert grundlag. Det avler usikkerhed hos dem: om de lærer nok og det rigtige på den ene side. Men på den anden side er de ikke meget for at underlægge sig en ydre autoritets tolkning.

Og det er måske en meget samtidig kvalifikation, mener Simonsen:

"Man kan godt lege med tanken om ikke netop sådan et studieforløb kan give en meget adækvat kvalifikation, i hvert fald inden for det humanistiske område, hvor det at kunne vælge og orientere sig og tage beslutninger på et flimrende marked af muligheder og tilbud i høj grad modsvarer de samfundsmæssige forhold".

Nogle af studenterne har imidlertid problemer med at orientere sig. Det vidner stigende konflikter i gruppearbejdet om: *"Det er min fornemmelse at lærerne i stigende grad bliver nødt til at forholde sig til den type konflikter. Ikke fordi de unge har sværere ved at arbejde sammen, men studentermassen har meget forskellige forudsætninger. Målene står mindre klare for de unge".*

En verden uden faste normer

Man må ikke anskue studenterne

det og interesserer sig for noget andet end dem, der er lidt ældre. Det er en historisk erfaring:

"Studenterne har en helt anden skolegang og opvækt bag sig - og det er ikke fordi folkeskolen har været sløv eller utilstrækkelig; den var bare den første instans, der måtte indrette sig på den nye slags elever, der er vokset op med en verden næsten uden faste normer, hvor alt kan tænkes anderledes; man stilles ustandseligt overfor valgsituationer. Retningslinjerne for hvad der er rigtigt og forkert, godt og ondt, sandt og falsk er hele tiden flydende. Når kongerækkerne, navnestofet og de gamle sange forsvandt ud af folkeskolen var det, fordi det var nødvendigt, hvis skoledagene overhovedet skulle fungere".

Mindre 'politiske'

Hun æder ikke den med, at studenterne ønsker "4.G" med timer, lærere, frikvarter og så videre. Men derimod er det nok sådan, at en lidt større gruppe studerende har et instrumentelt forhold til deres studium. Studiet er et middel til at få en uddannelse og et arbejde og indholdet er instrumentet - og ikke noget, man er optaget af "for faget egen skyld". Men det er langtfra alle studerende.

DEN NYE STUDENTERTYPE

- er en nedvurderende karakteristik, som i virkeligheden rammer tilbage på lærerne, siger adjunkt

"Min lomme psykologi siger mig at dem, der er sure over nutidens studenter er de hurtige og smarte; dem, som i mange år har bildt sig ind, at de var 25 år. Og pludselig må de så erkende, at det er de faktisk ikke - og så må det jo være de unge, som har ændret sig ..."

Adjunkt Kurt Villads Jensen har ikke meget til overs for dem, som mener at studenterne opfører sig som "elever" og ikke længere "rigtige studerende" som i 70'erne. I den forståelse er studenterne u selvstændige og underforstået også useriøse. Læreren skal gøre arbejdet og gennemgå og præsentere stoffet. Undervisningen skal være eksamensrelevant og ikke fordybende. De unge er del af en zapperkultur, hvor de vælger som i et supermarked. Åndens himmelske lys og viden skaben funkler kun svagt blandt forbrugersamfundets mange neonlys-reklamer. Og så videre.

Disse typologier påføres studenterne som masse, og det er helt urimeligt:

"Det er forkert at tale om en 'ny type studenter'. Det er en nedvurdering af studenterne, som uvægerligt er en nedvurdering af den undersøgende dialog, som et universitet ikke kan leve foruden", siger Villads Jensen. *"Vi skal passe på, at tankegangen ikke bliver selvforstærkende: Forståelsen af de dumme studenter kan gøre, at undervisningen bliver dårligere, fordi vi ikke gider spille tiden på dem ..."*

Læreres romantisering af gamle dage

Billedet af den nye type studerende sættes i relief af de rigtige studenter fra de gode gamle dage: *"Ved frokostbordet udbrød en kollega fx: 'Vi levede på vand og brød i 70'erne ...'. Sådanne erindringer fra dem omkring de 40 år er problematiske. Sådanne husker jeg det ikke; jeg har fx aldrig haft så mange penge som dengang! Men værre er, at sådanne udsagn er med til at distancere sig fra studenterne i dag"*

Han harcellerer lidt over de ældres hukommelse. Det er en forskønnelse af datidens studenter.

"Heraf kan man kun lære, at historien tilsyneladende er blevet fortalt så mange gange, at realiteterne bliver glemt", siger han. *"Det er tankevækkende, at fortællingen om det rigtige og seriøse, men tabte studenterliv ser ud til at florere særligt blandt dem, der efter lange studier endeligt befinder sig i en ansættelse på den anden side af katederet - og samtidig har nået en alder, hvor de ikke naturligt glider ind i mængden af studenterfester"*.

Howdan skal en universitetslærer være?

For at undersøge holdbarheden i forståelsen i tesen om de nye studenter bad Villads Jensen 131 studenter om - uden forudgående vassel - at bruge ti minutter på at skrive stikord ned om, "hvordan en universitetslærer skal være"?

Undersøgelsen påberåber sig ingen videnskabelig pondus, men resultaterne talte for sig selv: Faglig, viden, dialog og engagement var de absolutte topscorere blandt universitetslærernes påskønnede egenskaber: *"Vagten på dialog og engagement tolker jeg som et - rimeligt - krav fra de studerende om at blive inddraget og aktivt gjort ansvarlige for undervisning - altså netop ikke en 'elevholdning'. De vil, skrev en direkte, være kolleger og ikke elever"*.

Længere nede på listen komme nogle personlige karakteristika: Læreren må ikke være arrogant, men skal kunne lytte osv. Og først derefter drejede det sig om formen: Pædagogisk forståelig, have humor, være veltalende og dynamisk osv.

Ud af 343 stikord var kun de 30 udtryk for den selvstændige og useriøse elevholdning, som angiveligt skulle præge nutidens studenter, slutter Villads Jensen.

mindre nu - og dengang gav det ikke anledning til samme snak om studenterne ..."

En af grundene til, at klagen over studenterne opstår netop nu, hænger måske sammen med, at generatorkiftet nærmer sig, hvor de store lærerårge går på pension. Adjunkten mener, at det mest påtrængende problem på det er moderne universitet er den omstillingsproces, som generatorkiftet medfører:

"Der har været ansættelsestop siden halvfjserne, så der kommer nogle voldsomme ændringer, når der nu pludselig skal ansættes nye folk. Der kommer altså unge og relativt uerfarne undervisere ind".

Ung med de unge?

Diskussionen om "en ny studentertype" handler i virkeligheden om noget helt andet:

Focus må flyttes fra de studerende til læreren. **Spørgsmålet er ikke, hvordan de studerende er, men hvordan læreren selv er i samspil med de studerende og ikke mindst i forhold til sit fag.** Målet er ikke at definere og karakterisere en gruppe præcist for nemmere at kunne forme dem. Målet er i en stadig proces at redegøre for sine erfaringer med sit fag i en dialog med andre, konkluderer adjunkten. *"Stillet på*

"Na-joh, det er et bevidst oprør mod, at der er skarpe generationskløfter på universitetet: At man ikke kan tale sammen på tværs af fysisk alder. Det betyder jo ikke, at man skal være som dem på 20. Men vi kan være fælles om at undersøge noget, og så kan vi drikke kaffe sammen. Og derudover kan det da godt være, at vi har noget til fælles, men ikke nødvendigvis ..."

jo

Kurt Villads Jensen har skrevet indlægget "Fra studerende til elev - myten om den nye studentertype" i essaysamlingen "Imod en ny videnskabelig dannelse (OU, november 1997).

Generatorkifte

"Studenterne er pludselig blevet et problem, man taler om 'masseuniversitet' og at studentermassen er blevet mindre homogen. Det er som om problemet er opstået inden for de sidste 3 år. Men det er da påfaldende, at det faktisk var i 70'erne, at der kom rigtig mange ind. Optaget er faktisk

spidsen er undervisning da et tilbud til læreren og noget han dybest set - som i andre kærlighedsforhold - gør for sin egen skyld og ikke for de studerendes ..."

Han griner, da han bliver spurgt om ikke forståelsen for de 'nye unge' bare er et forsøg på at være ung-med-de-unge?

OM DE DÅRLIGE FORHOLD FOR LØSTANSATTE

De mange løse ansættelser af unge forskere er spild af ressourcer på ansøgninger, på at skaffe penge ude i byen, på afrapporteringer og på faglige vurderinger etc. Det skræmmer mange unge væk.

Nogle utraditionelle forslag kan imidlertid gøre tingene bedre, fx en særlig pulje, så lovende forskning kan fortsættes, når en løstansættelse slutter

AF EN FLOK LØSTANSATTE

En stor del af forskningen i Danmark udføres i dag af løstansatte forskere, såsom post.doc.'s og forskningsadjunkter på tidsbegrænsede projekter. På trods af den store faglige spredning fører midlertidige ansættelser til en række fælles problemer. Nogle finder forholdene så uacceptable, at de søger væk, andre bliver, men håber på snarest at forlade de løse stillinger og opnå fastansættelser under bedre vilkår.

Vi løstansatte forventer ikke, at staten opretter faste stillinger til alle, der uddannes til forskere. I sidste instans er det en politisk beslutning, hvor mange penge der skal bruge på forskning. Et givet beløb kan dog udnyttes mere eller mindre effektivt, hvor formålet naturligvis er god og nyskabende forskning. Vi håber at vise, at den måde forskningsmidlerne anvendes til midlertidige ansættelser hverken er effektiv eller formålstjenlig.

Pengene kunne anvendes langt bedre, og tilmed medføre langt mere tilfredsstillende personlige forhold for de løstansatte.

For korte ansættelsesperioder

Tidsbegrænsede ansættelser er ofte meget kortvarige. Nogle er ansat i perioder af under et års varighed, sommetider få måneder, andre i et år eller to, men fåtallet har mere end to-treårige perioder. Starter forskeren på en ny institution eller på et nyt emneområde, vil den effektive forskningstid yderligere blive begrænset, idet det tager tid at falde til rette på et nyt sted og at sætte sig ind i et nyt emne.

Det er meget begrænset hvad der kan udføres af god forskning indenfor kortvarige perioder. Dette kræver grundigt forarbejde, ofte tidskrævende eksperimenter eller undersøgelser, og sommetider langvarig bearbejdning. I almindelighed giver et projekt først efter nogle år de fleste og bedste resultater, efter at begyndervanskeligheder er overstået og en stor viden opbygget.

Specielle forhold, som f.eks. årstidsafhængige undersøgelser, kan yderligere begrænse forskningsmu-

lighederne på korte projekter. En uheldig konsekvens kan derfor være at emne- og metodevalg ikke foretages ud fra faglig relevans, men ud fra hvad der kan lade sig gøre indenfor det begrænsede tidsrum.

Manglende mulighed for kontinuitet

For øjeblikket er det p.g.a. pengemangel ofte umuligt at forlænge en tidsbegrænset ansættelse, selv hvis projektet er vellykket og forskeren har opnået interessante resultater. Da forskningsrådene i stigende grad har prioriteret større samarbejdsprojekter, er der meget få muligheder for at forskeren selv kan søge lønmidler til fortsættelse af egne projekter. Eneste chance er efterhånden i form af

Post Doc. stipendier, der dog maksimalt gives til to toårige perioder.

De fleste løse forskere er derfor tilknyttede større forskningsprojekter, søgt af fastansatte. Disse projekter er ofte bundet til bestemte emneområder, hvorfor forskeren må målrette sin forskning til disse og dermed ofte ændre studieemne. Derved ødelægges kontinuiteten i den enkeltes forskning både af korte ansættelser og af jævnlige emneskift, og yngre forskeres mulighed for at opbygge egne forskningsfelter og -grupper er derfor yderst ringe. Dette er selvfølgelig u hensigtsmæssigt for både forskeren selv og for dansk forskning som helhed, idet de forskningsmæssige potentialer derved ikke udnyttes optimalt.

Ring økonomiske forhold

Ved udløbet af en tidsbegrænset ansættelse vil der sjældent ikke være mulighed for umiddelbart at overgå til en ny stilling. Mange løstansatte forskere oplever derfor gentagne perioder med arbejdsløshed, med deraf følgende usikkerhed og voldsomme forringelser af indtægts- og pensionsforhold. Da en løstansat forsker endvidere kan komme til at flytte mellem forskellige institutioner i ind- og udland, kan dette medføre betydelige ekstraudgifter til pendling, rejser og boligskift. Disse

økonomiske forhold forekommer urimelige, specielt da de i værste fald kan vare i mange år eller hele karriereforløbet. Det er yderst usikkert hvilke virkninger det nye lønsystem for AC ansatte vil have på økonomien for tidsbegrænset ansatte. En væsentlig større andel af lønnen skal fremover skaffes via forhandlede tillæg, og da forskere uden fast tilknytning til en institution kan frygte at stå svagere end tilsvarende fastansatte, vil de sandsynligvis opnå færre tillæg og dermed en relativt forringet løn.

Manglende finansiering af drift

På det seneste har forskningsrådene skåret kraftigt ned på mulighederne for at få driftsmidler i forbindelse med Post Doc.-ansættelser. Som modtager af stipendier er man derfor fuldstændig afhængig af at forskningsstedet og -gruppen har midler til rådighed for ens studier. Dette er i højeste grad uheldigt, både for Post Doc'en men også for den modtagende gruppe, der i nogle tilfælde ikke kan udnytte den ekstra indsats fuldt ud p.g.a. pengemangel. Specielt i forbindelse med udlandsophold kan det desuden være pinligt ikke at råde over egne midler, idet man ikke kan forvente at besøgsstedet er villige til at bruge af egne reserver til folk udefra.

Problemer med mobilitet

Der er igennem en årrække blevet stillet stadig større krav om mobilitet for unge forskere. Selvom vi på ingen måde er uenige i det gavnlige i dette, kan de kategoriske krav dog give store problemer for de unge forskere. Mange har familie, der ikke nødvendigvis er mobile indenfor en given periode, og forskningsmæssigt kan det i perioder være mere forstyrrende end gavnligt at skulle afbryde et fagligt forløb. At et kategorisk krav om mobilitet på et fastlagt tidspunkt i karrieren skal afgøre en forskers fremtid virker urimeligt, hvis man i øvrigt er fagligt velfungerende. Tilsvarende krav om mobilitet stilles overhovedet ikke til fastansatte, og det er der jo netop

dem der præger de kommende forskeres indstilling.

Mere attraktive forhold

Af det ovenstående burde fremgå at forholdene for mange løstansatte forskere er langt fra tilfredsstillende. De meget store beløb der i dag anvendes til tidsbegrænsede aflønninger kunne efter vores mening udnyttes langt bedre, både målt i videnskabelig produktion og kvalitet, og i tilfredshed hos forskerne. Det er tankevækkende at man ved indførelse af den supplerende stillingsstruktur har skabt en række jobkategorier der, måske på nær forskningsprofessoraterne, byder så ringe forhold, at mange ønsker sig væk herfra og over i ordinære stillinger. Hvis de supplerende stillinger er ment som en blivende struktur i dansk forskningsverden bør man derfor gøre forholdene mere attraktive. Vi vil derfor foreslå følgende forbedringer:

- 1) Længerevarende løstansættelser

Der skal gives mulighed for at søge midler til løse, men længerevarende, forskningsansættelser (op til 5 år), uden krav om tilknytning til større forskningsprogrammer, -emner el.lign. Det vil give løstansatte forskere mulighed for kontinuitet, og til selv at opdyrke egne forskningsfelter og -grupper. Til sådanne ansættelser skulle selvsagt være knyttet midler til drift.

Finansieringen kunne ske ved omfordeling af de midler, der i dag benyttes til tidsbegrænsede ansættelser. En mulig indvending kunne være at der ville blive færre løse stillinger i alt, hvorfor færre unge forskere ville få en chance for at komme ind i systemet. Vi mener dog at det er bedre at sørge for rimelige forhold for lidt færre end at sprede midlerne i en grad, som gør situationen utilfredsstillende for flere.

- 2) Mulighed for fortsat ansættelse i forbindelse med forskningsprogrammer

Der skal afsættes midler til løstansatte forskere, der har opnået interessante resultater i forbindelse med ansættelse under et forskningspro-

gram, så de får mulighed for at fortsætte deres projekter når programbevilling ophører. Dette vil øge den faglige kontinuitet for den løstansatte, men i højeste grad også for den forskningsgruppe hun/han er tilknyttet. Det er ikke kun for de løstansatte at afslutningen på et forskningsprogram kan betyde voldsomme og negative afbræk i en forskningsudvikling.

- 3) Økonomisk kompensation for løse ansættelser

For at modvirke de forringede økonomiske forhold i forbindelse med løse ansættelser, foreslår vi at der gives en højere løn eller på anden måde kompenseres for dette. Den fleksibilitet der opnås ved at have en andel af mobile og ikke-fastansatte forskere ville dermed blive forbedret, idet nogle af egen vilje ville ønske netop denne ansættelsesform. Vi foreslår desuden at der gi-

Kravene til mobilitet i forbindelse med Post Doc. og andre ansættelser bør gøres mere nuancerede, så der tages hensyn til personens forskningspotentiale, planer for fremtidig mobilitet og forskningssamarbejde, og til familieforhold. Mobilitet indenfor landets grænser må derfor tælle med, ligesom faglige argumenter for hvorfor mobilitet på et senere tidspunkt vil være mere gavnligt. Også samarbejde med forskere ved andre institutioner eller i udlandet bør tages med i betragtning.

- 5) Flere fastansættelser!

For at imødekomme det personalebehov der forventes i forbindelse med pensionering af ældre fastansatte forskere, kunne man i en periode ansætte flere forskere i faste stil-

kunne f.eks. ved overførsel af nogle af de store beløb der i dag benyttes til aflønning af løstansatte forskere.

For forskningens skyld

I dette indlæg har vi peget på en lang række forhold, der giver en dårlig udnyttelse af forskningsmidlerne, og fremsat en række forslag der, hvis de blev udført, ville afhjælpe nogle af de problematiske forhold for løstansatte forskere. Ændringerne ville yderligere forbedre de etablerede forskningsgruppers muligheder for at holde på dygtige forskere over en længere periode. Udover de faglige forbedringer, mener vi at forskningen overordnet set kunne spare penge ved en sådan omlægning, idet der ville være færre ansøgninger at skrive, behandle, og vurdere.

I forlængelse af opfordrer vi til at der startes grundige undersøgelser af

terne midler, på afrapporteringer, og på faglig vurdering af de mange ansøgninger, rapporter etc. Vi ved, at de nuværende forhold for dansk forskning stort set svarer til vilkårene i mange af de lande vi sammenligner os med videnskabeligt. Det betyder dog ikke at forskning udføres bedst på denne måde, eller at beslutningerne om disse forhold er taget på grundlag af grundige og seriøse analyser. Vi vil yderligere påstå at de nuværende forhold, med løse og korte ansættelser og høj grad af ekstern finansiering, i højeste grad er med til at gøre forskning uattraktivt for mange unge!

Den blandede flok: Ralf Agger (Afd. for Medicinsk Mikrobiologi, Odense Universitet), Kirstine Berg-Sørensen (Niels Bohr Institut, Københavns Universitet), Kristoffer Brix Bertelsen (Afd. for Etnografi og Socialantropologi, Århus Universitet), Anne Leonora Blåkilde (Dansk Gerontologisk Institut, Hellerup), Kai Finster (Biologisk Institut, Århus Universitet), Thure P. Hauser (Botanisk Institut, Københavns Universitet), Jes Søe Pedersen (Biologisk Institut, Århus Universitet), Knud L. Pedersen (Biologisk Institut, Odense Universitet), Søren N. Pedersen (Biologisk Institut, Odense Universitet), Inger Weidema (Botanisk Institut, Københavns Universitet), Kathe R. Jensen (Zoologisk Museum, KU)

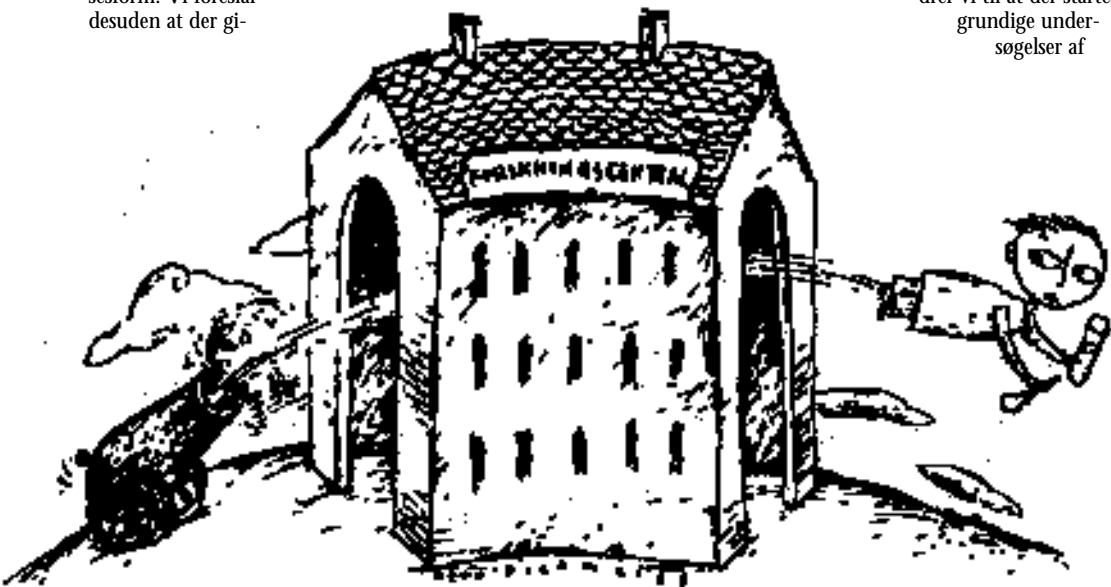
Kontaktadresse: Thure Hauser, KU, tlf. 3532 2262, E-mail: thureh@bot.ku.dk

ves økonomiske fordele til forskere i forbindelse med mobilitet, for at fremme dette. Dette bliver muligt med den nye lønreform, hvilket er udmærket hvis det også kommer de løstansatte forskere til gode.

- 4) Mere nuancerede krav til mobilitet

linger. Tilsvarende er allerede foreslået af Forskningsministeren og Videnskabernes Selskab. Hermed ville man dels lette situationen for nogle af de unge forskere, dels skabe en kontinuitet i forskningsinstitutionernes arbejde og undervisning. Finansieringen af en sådan overbooking

hvordan man mest formålstjenligt finansierer, styrer, og rekrutterer til dansk forskning som helhed. De mange løse og kortvarige ansættelser af unge forskere virker ugennemtanke, og meget store ressourcer spildes i dag på ansøgninger, på at skaffe penge til løn og drift fra eks-

UNIVERSITETET SOM LEGESTUE

Et causeri om dannelse og universitetets læreformer

Af dr.theol., biskop JAN LINDHARDT

I middelalderens universitet kommer nysgerrigheden ind som en dyd, hvor den ellers altid har været en last i de samfund vi kender, herunder antikken. Det var jo ikke godt at vide for meget. Tænk på hvad der skete, da Adam og Eva spiste af kundskabens træ. Så blev de sat ud af paradiset. Den har ændret sig, så vi i dag har den - måske lidt naive - tro, at jo mere viden jo bedre.

Det er det vi kalder **grundforskning**: Jo mere viden vi har, jo mere interessant er det, men vi skal ikke stå til regnskab for, hvad vi skal bruge den til. Det er jo grundforskningens kendetegn. At den er unyttig. Og det er en dyd ved den, at den er unyttig - hvilket unægtelig jo er en modsigelse. Man har en forskning, der er uden fokus, og samtidig bliver uddannelserne i stadig stigende grad arbejdsmarkedsrelaterede.

Det klarer man ved at påkalde Vorherre på en mærkelig måde, ligesom i økonomien: Når alle arbejder for deres eget bedste, så kommer de uafvendende til at arbejde for det fælles bedste. "Den skjulte hånd", der sørger for, at alt går godt.

På samme måde regner vi også med en skjult hånd, når vi sidder og forsker i det vi selv finder på og det vi gerne vil, så vil det gå godt på længere sigt både i medicin og naturvidenskab - og måske endda i humaniora - for så vil det føre til nyttige resultater til sin tid. Det er jo en mærkelig ting, at man håber på, at en ufokuseret forskning skal føre til nyttige formål. Det er igen den skjulte hånd, hvor man beder Vorherre om at klare tingene for sig. Inden man indkalder Vorherre som støttepædagog, så bør man tænke sig om, for det er jo ikke sikkert, at man får, hvad man gerne vil have.

Universitetet er på en måde en mærkelig barnlig institution. Det kan anskues ud fra et menneskes livsbane: Når vi har forladt mors skøt, så kommer vi i vuggestue og dernæst i børnehaven, dernæst over i skolevæsnen, derefter så et langt arbejdsliv. Og så kommer vi igen i vuggestue i form af plejehjem!

De, der går på universitetet har et udtræk mere: Efter skolegangen kommer de nemlig i børnehaven en gang til. Jeg tror, det er den bedste måde man kort kan karakterisere universitetet på; på godt og ondt. Dette er jo et legested, hvor man ikke er forpligtet, netop på grundforskningen. Der er ikke et bestemt fokus, det skal ikke nytte noget i bestemt retning. Derfor kan man nøjes med at lege, lige præcis hvad man gør i børnehaven. Der skal man heller ikke opnå noget; man må godt lege far, mor og børn, men man er ikke far, mor og børn. Det er kun en leg.

Det er et interessant aspekt ved universitetet, som også ytrer sig sprogligt. På universitetet er det en dyd - hvad det ikke er ude i samfundet - at samtalen fortsætter. Kendetegnene for en god time er, at det rejses flere spørgsmål end der løses. Der åbnes perspektiver, og legen går videre. Hvis eleverne siger: "Det var interessant, det må vi arbejde videre med i næste time", så bliver man glad som underviser.

Det gør politikerne eller prædikanten i det daglige liv derimod ikke. Politikerne skal have stemmer ved kommunalvalget, og her er det ikke nok, at vælgerne nøjes med at sige: "Dette må jeg tænke nærmere over". Politikerne vil gerne "knytte knuder", lave færdigt arbejde. Det er en misforståelse, hvis jeg blot sætter tanker i gang. Det er stemmer og kryds på en stemmeseddel - sådan er det i vigtige ting. På samme måde, hvis I overfor jeres elskede siger "Jeg elsker dig højt" og hun så siger "Det rummer vide perspektiver ...", så er der et eller andet galt.

De spørgsmål stiller man hele tiden universitetet. Og det har man universitetet til. Men når man bliver voksen så holder man op med det. Bortset fra dem af os, der bliver hængende på universitetet. Vi bevarer vores barnlige sind langt op i 50-erne, 60-erne 70-erne.

Det er en moderne misforståelse, at forskeren skal være **kritisk**. Kritikken kommer af at tingene ikke

passer sammen: Selve det stof man arbejder med, har huller; det har konflikter i sig; det passer ikke sammen. Lad mig give et eksempel: Man troede i de første 1500 år af vores historie, at de 4 evangelier sagde det samme. Det var først da bogtrykkunsten præsenterede muligheden for at lægge de 4 evangelier ved siden af hinanden og forskere kunne sammenligne, at de opdagede, at der ikke står det samme i dem.

Det var jo ikke forskerne der var kritiske men så og sige materien selv, der rejste kritikken. Der var indbyrdes uoverensstemmelser, og det er formentlig et godt eksempel på det at være kritisk. Når man får påtvunget nogle problemer, som man er nødt til at løse, så kan det ikke nytte noget, at man på forhånd stiller sig an og siger: "Nu vil jeg gerne være kritisk". Det har været en udbredt misforståelse - også i både folkeskole og gymnasium - at man skulle foreholde sig kritisk.

Vel skal man ej, men man skal gå ind i de problemer, der rejses for en.

Så vil jeg gerne slå et slag for **historien**. Det er sådan, at vi i realiteten har taget afsked med historien: "Det der var engang, og det kan vi ikke bruge til noget mere ...". Man tænker forbløffende historieløst.

Hvis man tænker sig om, så ved vi jo, at den moderne historie lærer os, at svaret på "Hvem er jeg"? kun kan kan i form af at fortælle en historie. Det er ikke din personlige historie, men min kulturs historie, din verdensdels historie - kortere eller længere tilbage, men det er i hvert tilfælde historie.

Helt konkret vil jeg foreslå, at **man fortæller sit fags historie**. Det ville afmystificere den usikkerhed som en hel masse unge studerende har, når de kommer til universitetet. Det er en introduktion, hvor man skildrer sit fag. Det er jo nemt for humanister for de har næsten ingen eller i hvert fald en meget kort historie! Humanister har ingen undskyldning. Det er nok svarere for naturvidenskab, medicin og teologi.

Fortæl fagets historie, gerne illustreret med billeder. Billeder med de store afdøde - dem har humaniora

ikke så mange af endnu - men fortæl noget om jer selv, en beretning om stedet her, hvad er det for en institution de kommer på, det kan man jo kun udtrykke ved at fortælle en historie.

Jeg blev selv engang inviteret ind til Handelsbanken, der var i krise. De havde ingen identitet, medarbejderne var troløse og så videre. Jamen, det kan jo kun gå galt, så jeg anbefalede dem at skrive deres historie. Dengang var banken 112 år, hvilket ikke er helt lidt for en dansk bank. Det fandt de helt overflødigt, så det var jo heller ingen overraskelse, da de året efter blev opløst af Den Danske Bank!

Universiteter bliver ikke opløst. De har en indre enerti, som gør, at der ikke er så stor fare på færde, men netop for fornuftig indslusnings skyld er det vigtigt at studenterne fortælles en historie.

Universitetet er jo også et pragtfuldt sted at være. Her får man denne frihed til at gøre, hvad ingen andre egentlig kan blande sig i, og nogen gange fører det såmænd også til noget fornuftigt.

Men det er en banal sandhed, at man ikke kan samtale uden at have noget at samtale om, uden at "vide noget" om det, man samtaler om.

Man kan heller ikke begynde med at slå op i et leksikon som i et Politiken-slogan: "Du behøver ikke have det i hovedet, du kan have det i bøgerne". Problemet er, at der hører en hel kulturs viden til at slå op i et leksikon. Man må vide, hvad man slår op i, hvad det er man leder efter; man kan ikke søge efter noget man ikke kender.

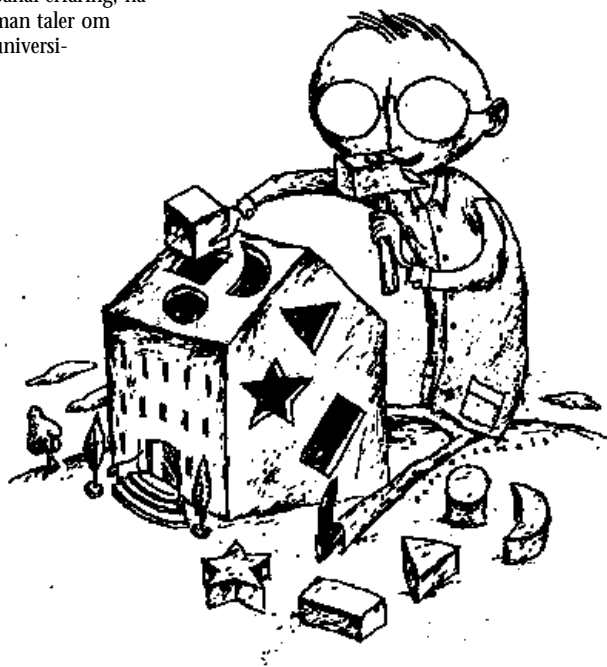
Man må vide noget inden man kan spørge. Og er der en vigtig pointe: Vi kan ikke begynde med det projektbaserede eller det samtalemæssige. Vi må have nogle forudsætninger, og der vil jeg skærpe udsagnet: Vi skal have er **udenadslære** det skal spille en meget større rolle i første dele af undervisningen.

Jeg vil sige: Hvis man kun har det i bøgerne, så har man det ikke! Man taler kun flydende, hvis man ikke behøver at slå ordene op. Det

går, når man har den "by heart". Men skal man hele tiden skal slå ordene op, så kommer samtalen aldrig i gang og forskningen kommer heller aldrig i gang. Enhver samtale og forskning må bero på en hel masse selvfølgeligheder, som man kan uden at behøve at kigge efter dem. Det er en banal erfaring, når man taler om at tale tysk, men det har ikke hidtil været en banal erfaring, nå man taler om universi-

men det var både psykisk og fysisk en overanstrengelse. Jeg besluttede, at det gør jeg aldrig igen, netop fordi det viste sig, at jeg skrev meget lettere og fik ideer ved kontakten med de studerende.

Og der må man jo desværre sige, at de studerende udmærker sig ved deres ungdom! Jeg ved ikke, hvor-

tetsundervisning. Her har det været ideen, at eleven og forskeren selv er subjekt og selv skulle søge det op. Det kan man ikke, hvis ikke man har fået et helt modersmål - også videnskabeligt set - forærende.

Samtalen berører også problematikken om sammenhængen mellem forskning og undervisning. Man går i stå, hvis ikke de studerende - i hvert fald i humaniora, naturvidenskab og teologi - bringer een længere frem. Jeg havde engang fået 3 år fri, for ikke at tale med nogen - men det gjorde mig helt fortvivlet. Jeg fik godt nok skrevet den bog, jeg havde sat mig for,

dan I har det, men mine erfaringer med det åbne universitet er betydelig tungere; her får man ikke den samme respons eller medleven. De unge studerende er parate til at hoppe med på den værste, og det er jo en glimrende ting. Tit er det sådan, at man selv må trække i nødbremsen, mens der hos dem i 40-erne sker en cementering af noget oveni.

Jeg har næsten forgæves forsøgt at få kolleger til at skrive lærebøger, som kan tilføre den almindelige dannelse. Det er kedeligt at skrive dem, men de er nødvendige i grunduddannelsen.

Det hænger sammen med, at man ikke kan starte med primærkilder. Det er en naivitet, der opstod i 1960-70'erne, at man bare kunne "gå til kilden". Vel kan man ej: Kilden siger ikke en pind, hvis ikke den er sat ind i en sammenhæng. Viden oparbejdes i en tragtform, hvor man starter med det brede overblik for derefter at spidse til. Man må først være fugl, senere kan man blive muldvarp, men man kan ikke starte med at være muldvarp.

Lærebogen skal give overblikket. Så først snævres der ind, og man bliver i stand til at gå i dybden. Men samtidig skal man vide lidt om meget og efterhånden meget om lidt. Det kommer med alderen, ligesom en våge, det fryser til omkring en og man bliver mere og mere optaget af at gå i dybden. Men man kommer ud for alt for mange tilfældige ting, hvis man ikke har den almindelige dannelse. Ellers løber man med alt for mange limpinde, når man kommer ned i stoffet.

Vi har mødt mange studerende, der gik til grunde i bøger af dem. De lader sig indfange og bliver frustrerede, og drukner i specialumpen. Som lærer skal man lære dem at nå frem til "emnet"; lære dem altid at starte med at læse videnskabelige bøger bagfra i indekset og i noterne - og forberede dem på at være parate til at smide bøgerne bort ...

Det kan undre hvorfor man egentlig har nu. I middelalderen læste man for, og så skrev de studerende ned. De efterlignede det, man havde gjort i klostrene, hvor een dikterede, og så skrev de studerende hvert ord ned. Og efterhånden fik man tekster og de kunne udgives, men man fastholdt forelæsningerne.

Øret har en helt anden styrke end øjet har og det går langt kraftigere ind end når det læses. Og der kan spilles på virkemidler, når man forelæser. Man kan også se om folk er med; det kan man ikke som skribent. Derfor er folk i kortere snor, når man forelæser. Der kan siges meget om, hvor lidt man kan huske af en forelæsning. Det er jo en interessant iagttagelse, at hvis man fore-

læser hurtigere end folk kan nå at skrive ned, så tvinger man folk til at oparbejde det, de hører. De må give det med egne ord, dvs. selv arbejde stoffet. Man må hjælpe de studerende med at strukturere stoffet i forelæsningerne. Det kan gøres ved at udforme de nøglesætninger eller nøgleord, som man ønsker skal stå på papiret og som de skal arbejde videre med. For hvor meget kan man nå i en forelæsning?

Når man har en dobbelttime kan man nå to udsagn. Og når de studerende så går herfra ved de noget om disse to udsagn. Og disse to udsagn skal kunne ligge i to hovedsætninger. Fik I den ...?

Indlægget er uddrag af et causeri, som Lindhardt holdt på Odense Universitet i anledning af udgivelsen af bogen *"Imod en ny videnskabelig dannelse - sider af universitetets undervisning og kultur"*.

- anbefalede DEARING-kommisionen i eftersommeren. Det samme kommer til Danmark - om vi vil det eller ej, siger Evalueringscentret chef, Christian Thune

Det engelske uddannelsessystem skal standardiseres, hed det i sommer i en engelsk kommissionsrapport udformet under ledelse af sir Ron Dearing, som gav rapporten navn. Rapporten foreslår, at der oprettes et kvalitetssikrings- "agency", som skal udarbejde en fælles "kode", som alle institutioner skal leve op til senest år 2001/02 som forudsætning for at få del i de offentlige bevillinger.

I dag har England meget forskellige universiteter, hvor hver har sine egne standarder og ressourcer på et bestemt niveau - en "fitness-for-purpose"-tankegang. Det betyder - som i Danmark - at her institution således evalueres på deres egne målsætninger og ressourcer, og ikke ud fra en generel standard. Men det skal der således laves om på i England.

"Overført på danske forhold ville det betyde at vi havde 3 år til at implementere nogle fælles standarder for uddannelserne. Det skulle indledningsvis ske ved, at der skulle laves en faglig vurdering af nogle målsætninger", siger Evalueringscentrets chef Christian Thune, som tilføjer, at centrets rolle kunne være at stille forslag til procedurer for en sådan

faglig vurdering.

"Vi må ikke ignorere de engelske initiativer - der bare afspejler, hvad man i mange år har haft i USA. Det er en international drejning, om vi vil det eller ej: at der sker en vis harmonisering, og derfor vil den model også komme til os.

I den forstand er det fornuftigt, at vi herhjemme er startet med målsætnings-evalueringer, men vi kan se frem til, at vi i fremtiden i højere grad må tage højde for standard-tilgange".

Elitestandarder?

Et afgørende spørgsmål bliver i høj grad, hvordan de nye, fælles standarder udformes (se de to kritiske kommentarer: "Ingen diskussion af struktur" og "Fælles standarder"). Resultater kan blive, at der fastsættes et eliteniveau, som man skal måle sig ud fra. Det kan i praksis betyde, at Oxbridge (Oxford-Cambridge - eliteuniversiteterne) vil blive de førende, når der skal hentes bevillinger. De vil nemlig skille sig fra gennemsnitsuniversiteterne. Men gennemsnitsuniversiteterne har også en interesse heri, nemlig at der etableres en klar skillelinie til de svageste universiteter, de tidligere polytechnics.

Generalsekretæren for de engelske universitetslærere David Triesman ser på den side med blandede følelser: "Det er godt, at professionalisme i undervisning og forskning understreges, at der sker en distinktion mellem højere uddannelse og mellemuddannelserne. Kvalitets-certifikater vil fremme de bedste og lukke de værste ..."

Ingen ansættelsesbekendtgørelse

Universitetslærernes fagforening AUT var blevet stillet i udsigt, at Dearing-rapporten ville løse problemet med de usikre ansættelsesforhold for mange løstansatte. AUT havde faktisk afblæst en konflikt med udsigt til en senere løsning (se UNIVERSITETSLÆREREN nr. 105). Men problemet løses ikke i rapporten.

Det engelske universitetsarbejdsmarked er meget lidt reguleret, sammenlignet med det danske. I dag er der mange løstansatte, og lønningerne varierer inden for de enkelte ansættelsesgrupper og mellem universiteterne. Korttids-kontrakter kan godt nok skade uddannelseskvaliteten, hvis det ikke er redeligt organiseret, hedder det. Men rapporten

siger også, at kollektive overenskomster ikke er hensigtsmæssige i en sektor, som kræver megen fleksibilitet.

AUT er meget skuffet over manglende anbefalinger af en kombineret stillingsstruktur og ansættelsesbekendtgørelse (pay review body). "Rapporten fastslår nødvendigheden af professionalisme og standard i undervisningskvalifikationer. Det er et skridt fremad. Men rapporten følger ikke akkrediteringen op ved at sætte nogle minimumsrammer for løn og ansættelse - ligesom for andre professionelle, fx læger og skolelærere. De er underlagt en national skala ...", siger Triesman.

Rapporten anbefaler dog, at et udvalg skal lave et skemaforslag for løn og arbejdsvilkår. Udvalget skal aflevere rapport inden april 1998.

Studentergebyrer

Dearing-rapporten største diskussionsemne har været et forslag om større studenter-gebyrer (fees). I dag

INGEN DISKUSSION AF STRUKTUR

Nu har managementfilosofien - uvidende om nutidens akademikerroller - også ramt universiteterne, mener Fergus Millar

Dearing-rapporten er på mange måder en bemærkelsesværdig bedrift. Enorme datamængder er blevet indsamlet og fordøjet, og man har fremsat en række sammenhængende anbefalinger, alt sammen på kun godt og vel et års tid.

Men midt inde i det hele findes der et tomrum. Man kunne beskrive dette tomrum som et princip: akademisk frihed; eller som en proces: at lære om eller forske i; sager hvor sandheden er usikker og måske altid vil være det; eller som et sæt mennesker: universitetslærere.

Rapporten er udarbejdet af velmenende embedsmænd, der ved noget om "management" i det højere uddannelsessystem, er bekendt med systemets økonomiske og sociale betydning, og som betragter sig selv som værende i stand til at repræsentere dets "forbrugere". Men den er udarbejdet i fuldstændig uvidenhed om såvel nutidens akademikerroller som universitetsundervisningens og -forskningens grundlæggende beskaffenhed, nemlig at der ikke videregives uproblematiske mængder "færdigheder" eller "information", men at man er beskæftiget med metode, principper og en kritisk tilgang til, hvad der påstås at være sandt.

Det er ikke kun alle påstande om validitet og sandhed indenfor de forskellige fag, der kan - og skal kunne - bestrides. Det er også tilfældet med spørgsmålet om, hvordan det enkelte fag skal defineres, eller hvilke forskningsområder, der skal sættes på. Hvad skal f.eks. "britisk" historie handle om? Bør ingeniørfaget beskæftige sig med matematik og fysik, miljøet eller samfundsorientering? Skal institutternes forskningsprogrammer bestemmes af statslige forskningsråd? Skal universiteterne indvillige i at drive forskning betalt af institutioner, der vil begrænse adgang til resultaterne?

Ingen ville slå til lyd for, at universitetslærere skal have ubegrænset frihed til alene at afgøre den slags spørgsmål eller til at anvende offentlige midler uden, at de samtidig er ansvarlige over for det øvrige samfund. Men det turde være indlysende, at "top-down management" er helt malplaceret i det højere uddannelsessystem. Universitetet handler om den åbne stræben efter sandhed og bestridelse af den overførte lærdom, og dette princip skal være gældende både for universiteternes måde at styre sig selv på samt den måde, hvorpå de kollektivt styres af statens organer.

Såvel bevillingsorganet Higher Education Funding Council for England (som uddeler forskningspenge i England, red.) som de forskellige forskningsråd er klassiske eksempler på halvoffentlige organer, hvis medlemmer udpeges af staten, og som fungerer ifølge statens besked underlagt tæt politisk kontrol. Lovgivningen bemyndiger ministeren til at kræve, at alle bevillingsorganets anbefalinger skal behandles i fortrolighed, dvs. at de netop ikke skal være tilgængelige for offentlig debat. På vegne af komiteerådet for akademisk autonomi, (Council for Academic Autonomy, herefter CAA), spurgte jeg viceministeren for området om den magt, som den konservative regering havde tildelt sig, fortsat vil blive udøvet. Han svarede, at det vil den. Var der nogen, der sagde "open government"?

Dearing har intet at sige om disse halvoffentlige organers struktur. Det overlades derfor til regeringen at afgøre, hvorvidt "aben styre"-princippet vil kunne anvendes her. Eller vil den konservative idé om, at universiteternes fortsatte beståen og tildelingen af forskningsmidler kan styres af særlige råd, hvis møder er

lukkede, og som er ansvarlige over for ingen, stadig være gældende?

Noget andet, der ligeledes ikke er at finde i rapporten, er nogen som helst henvisning til strukturen i universiteternes beslutningsinstanser. Og det selv om der er tale om et særdeles vigtigt spørgsmål. Lovgivningen i 1992 tillod helt bevidst de nye universiteters styrelsesorganer at være foruden studenter- eller lærerrepræsentation.

Autonomikomiteen foreslog en simpel mekanisme, der ikke engang ville kræve lovgivning: at offentlig finansiering af universiteterne skal gøres afhængig af den enkelte institutions påvisning af, at styrelsesstrukturen giver de akademiske medarbejdere information om alle spørgsmål vedrørende universitetets politik og repræsentation i alle beslutningsorganer. Men der findes ingen tegn på nogen som helst forestilling om, at universitetslæreren kunne tænkes at have en aktie i hans eller hendes universitet.

Hvordan kunne det lade sig gøre at diskutere højere uddannelse, som jo handler om at lære at forstå vanskeligheden af og problemerne i stræben efter viden, uden overhovedet at nævne de strukturer, hvorunder beslutninger vedrørende under-

FÆLLES STANDARDER

- skal udarbejdes af institutionerne selv for bl.a. at lette presset fra de opslidende evalueringer, foreslår Dearing-rapporten. Forslaget skal angiveligt bevare institutionernes autonomi, men et afgørende spørgsmål besvares ikke: Hvilke sanktioner - om nogle - skal der være for dem, der ikke lever op til mindstekravene, spørger TED TAPPER og B.G. SALTER

er der tale om et betalingssystem, men betalingen skal øges - dog med nogle grovkornede sociale kriterier, hvor studenter med lavindkomstforældre slipper billigst. Forslaget har naturligt nok vakt store protester: "England er et klassesamfund, og gebyrer vil uddybe forskellene", siger studenterorganisationerne.

AUT-generalsekretær Triesman siger: "Studenter-fees er en måde at få flere penge til universiteterne. Men studenterlån må kun indføres, hvis der er sandsynlighed for, at den senere løn på arbejdsmarkedet gør det sandsynligt, at du kan betale lånet tilbage - og at det dermed bliver en fordel at tage en højere uddannelse".

Nogle af universiteternes protester har dog været afdæmpede, fordi det blev set som den eneste realistiske måde at skaffe flere penge på efter mange års udsultning under Thatcher-tiden. Men protesterne fra især eliteuniversiteterne blev dog meget højlydte, da det gik op for dem, at studenter-gebyrerne ikke nødvendigvis skulle gå til de institutioner, hvor studenterne var indskrevet. Pengene kunne derimod gå i en central kasse - og fordeles bredt ud.

jø

visning og forskning træffes? Autonomikomiteen bad viceministeren om endnu et møde for at diskutere mulige mekanismer til beskyttelse af vores demokratiske rettigheder og til at sikre den akademiske frihed på universiteterne. Men hans kalender kan desværre ikke rumme flere aftaler.

Måske vil nogen minde de nye ministre og embedsmænd i undervisningsministeriet om, at Det nye Labours program gør et stort nummer ud af begreber som f.eks. "informationsfrihed", "borgerrettigheder", "konstitutionel reform" og "åben styre". Kunne det ikke tænkes at være relevant for det demokratiske "læringsamfund", som Dearing-udvalget var så optaget af, at de institutioner, hvori læringen foregår, selv var demokratiske?

Fergus Millar er professor i oldtidshistorie ved Oxford Universitet og er medlem af rådet for akademisk autonomi, CAA.

Kilde: Times Higher, 12-09-97
Oversættelse: Martin Aitken

Det var almindeligt anerkendt, at Dearing-rapportens anbefalinger ville komme til at dreje sig om bevillinger, men der var mange kommentatorer, der mente, at anbefalingerne vedrørende kontrollen over standarder og kvalitet i undervisningen ville vise sig at få næsten samme betydning. Anbefalingerne vedrørende bevillinger ville fra politisk side uvægerligt blive nøje gransket, hvorimod de, der handlede om standarder og kvalitetskontrol, syntes at have større chancer for at blive implementeret i deres helhed.

Chancerne forbedres af, at man i rapporten overdrager ansvaret for standarder til et særligt kvalitets sikringsråd, Quality Assurance Agency (QAA), et organ, der først dukkede op for ganske nylig på baggrund af overvejelser hos nøglesektorerne i det højere uddannelsessystem - herunder især bevillingsorganerne samt rektorerkollegiet (Committee of Vice Chancellors and Principals) - som et forsøg på at forene kontrol og evaluering.

QAA er et klassisk eksempel på et erhvervsinspireret organ med 14 bestyrelsesmedlemmer, hvoraf de fire er udpeget af institutionerne, andre fire udpeges af bevillingsorganerne, mens de resterende seks repræsenterer bredere samfundsinteresser med en særlig interesse i at opretholde standarder i de højere uddannelser. En af rapportens anbefalinger (nr. 24) definerer QAA's nøglefunktioner som følger: kvalitetssikring og information til offentligheden; verifikation af standarder; opretholdelse af kvalifikationsstrukturen; og den enkelte institutions behov for inden år 2001/02 at oprette klare retningslinier for, hvordan man implementerer disse funktioner som "en betingelse for offentlige bevillinger".

Rapporten foreslår, at den igangværende runde med kvalitetsevaluering af undervisningen skal gennemføres, men man argumenterer samtidig for, at fremtiden herfor afhænger af "udarbejdelse af fælles standarder, som skal specificeres og verificeres ved hjælp af et styrket censorsystem og støttes af en mere afslappet tilgang til kvalitetsevaluering". Dearing ønsker, at institutio-

nerne på eget initiativ skal udarbejde retningslinier for standarder og kvalitet, som vil ophæve behovet for den nuværende lange inspektionsproces. Formålet er at skabe en model for de højere uddannelser baseret på akkumulering og overførsel af points med henblik på at maksimere mulighederne for livslang læring.

Udvalget mener tilsyneladende, at det er sidste ud kald for universiteterne, hvis de vil bevare magten over procedurerne vedrørende standarder og kvalitet. Hvis QAA ikke kan levere varen, antydes det, at det vil blive erstattet med et mere eksplicit styret statsligt organ. Således kan Dearing-udvalget påstå, at det har gjort sit for at bevare traditionen med universiteternes autonomi.

Ved første øjekast virker det som om, at universiteternes autonomi er blevet udvandet i Dearing's hænder. Ansvaret for standarder og kvalitet skal udøves inden for udvalgets udstukne rammer. Således bliver QAA - godt hjulpet af en lille gruppe censorer nomineret af universiteterne, men udpeget af QAA - den sande autonomiens vogter. Det er relevant at spørge om præcist, hvor meget diskretion det efterlader den enkelte institution, og hvilken form for autonomi den enkelte lærer kan udøve. Men efter at de er blevet udsat for den obligatoriske pædagogiske optræning, som Dearing foreslår, vil der jo heller ikke være så mange lærere tilbage.

Den mest bemærkelsesværdige udeladelse i Dearing-rapportens diskussion om kvalitet og standarder er, at den **slet ikke behandler bevillingsspørgsmålet** - lige bortset fra den meget generelle trussel om, at enhver institution, der undlader at udarbejde klare fremgangsprocedurer omfattende udvalgets anbefalinger, skal nægtes offentlig støtte. Skal alle institutioner, der opfylder standardens mindste krav, få tildelt samme beløb i støtte pr. studerende? Eller bør de institutioner, der opretholder langt højere kvalitetsniveauer, gives den opmuntring at få tildelt ekstrabevillinger? Medmindre der eksisterer incitamenter til, at institutionerne kan undslippe midelmådigheden, bliver opbakningen til større valgfrihed for de stude-

rende mere problematisk.

Hvilke sanktioner - om nogle - skal der være for dem, der ikke lever op til mindstekravet? Det har tilsyneladende været et meget ømtåleligt emne for udvalget, der åbenbart mener, at implementering af dets anbefalinger vil genoprette tilidsforholdet mellem universiteterne og staten og dermed fjerne behovet for at true med økonomiske sanktioner. Staten vil formentlig hilse et forbedret forhold til universiteterne velkommen, men mon ikke selv en Labour-regering vil kunne indse, at den har brug for økonomiske pressionsmidler?

Dearing-udvalget afviser kategorisk den markedsløsning, der anvendes i Japan og USA, alt imens det omfavner erhvervsmodellen, som den kendes fra Australien. Denne tilgang stemmer dårligt overens med udvalgets beslutning om, at studerende skal bidrage med en vis procentdel af uddannelsesomkostningerne. Det virker rimeligt at antage, at studerende - eller deres forældre - fremover vil blive mere selektive i deres valg af institutioner eller uddannelsesforløb, især hvis Dearing's input viser sig kun at være toppen af isbjerget. Kvalitetskontrol kommer i stigende grad til at bestemmes af de studerende ude på markedet.

Vi bliver nødt til at tage stilling til spørgsmålet om, hvorvidt kvalitetssikringsrådet virkelig repræsenterer den sidste udvej. Eller er det bare et desperat forsøg på at finde en mekanisme, som angiveligt vil tilfredsstille de magtfulde interesser i de højere uddannelser?

Dette forsøg er dømt til at mislykkes: man har hverken forstået statens krav eller tilvejebragt hensigtsmæssige procedurer, der kan klare det stigende markedspress. I stedet støtter man sig uhensigtsmæssigt til en udtjent erhvervsmodel, som er mistænkelig over for professionel integritet samtidig med, at det afviser individuelle særpræg.

Ted Tapper er docent i politik ved Sussex Universitet. B. G. Salter er professor i sundhedsservice-forskning ved Universitetet i East Anglia.

Oversættelse: Martin Aitken

DET SYDJYSK-FYNSKE UNIVERSITET

Har fået venlige ord fra Undervisningsministeren, og nu ventes der spændt på ministeriets faglige og økonomiske udmelding

Den kritiske faktor ved det nye universitet er, om vi er i stand til over 3-5 år - og det er kort tid i den sektor - at opbygge en interessant campus. Det stiller krav om, at tilbuddet og kvaliteten straks er på et højt niveau, og det stiller krav om en kæmpeindsats fra de ansatte i den periode".

Det nye satellituniversitet bestående af Odense Universitet, Sydjysk Universitetscenter, HH-Syd og Ingeniørhøjskole-Syd er meget bevidst om, at store ambitioner også stiller store krav.

"Men for at vi kan gøre det attraktivt fra starten må det også have en vis volumen. Vi har lavet en model

med 500 studenter og nye bevillinger på ca. 80 mio. kr. i driftsudgifter, og det er ikke interessant at lave mellem-løsninger eller discount-modeller.

Rammerne skal være i orden fra starten for at vi kan tiltrække en tilstrækkelig bredde og masse blandt studenterne, og for at vi kan tiltrække kvalificerede forskere", siger studiechef Erik Knudsen, som er OU's koordinator på fusionen. Det er fusionsparternes ambition, at man allerede 1. september 1998 udvider optaget betydeligt.

Undervisningsministeren har udtalt sig positivt om fusionen, uden dog at binde sig til, at regeringen støtter initiativet i de kommende fi-

nanslovsforhandlinger. Projektet er nu færdiggjort fra institutionernes side, og det forventes at Undervisningsministeriet vil have vurderet projektet i begyndelsen af december.

Tilbage meldingen handler både om økonomien og om det faglige, men det har ikke været muligt at få Undervisningsministeriet til at løfte sløret for de nærmere overvejelser.

Urealistisk søgning?

Hvordan vil de skaffe 500-600 nye studenter i den sydjyske region, når der i forvejen er ledige studiepladser på nogle fag på de etablerede universiteter? Sådan har et af de mistroiske spørgsmål lydt.

Men den prognose er ikke overoptimistisk, forsikrer studiechef Erik Knudsen: "Der er mangel på videregående studiepladser i regionen. Og søgningen blandt de unge i Syd- og Sønderjylland fortæller, at der samlet set er relativt færre, der søger her end i andre regioner. Hvis der således bare er 1 pct. s stigning blandt de unge, så er der allerede 500 pladser besat". Han henviser samtidig til, at der trods alt fortsat er 12.000-14.000 unge, som afvises til en videregående uddannelse, samt at de unge ikke er særligt mobile; de vil helst blive i deres region, når de søger uddannelsesmuligheder.

jø

REKTORER FIK KUN 50.000 KR.

UNIVERSITETSlæreren nr. 106 blev der fortalt, at de 12 rektor efter den seneste overenskomst kunne se frem til at skulle dele 1.1 mio. kroner fra en særligt afsat cheflønspulje. Det blev forudset, at rektorerne rundt regnet kunne dele puljen mellem sig, så hver ville få en lønforhøjelse på knap 100.000 kr.

Resultatet blev, at rektorerne fik det halve, fordi der kun blev afsat 600.000 kr. til formålet. Undervisningsministeriet forhandlede direkte med Rektorkollegiet, og AC har accepteret, at beløbet blev delt ligeligt mellem rektorerne.

Resten af cheflønspuljen (500.000 kr.) går til lokale formål. I praksis betyder det, at de 30-40 dekaner kan tage en stor del af puljen.

UNIVERSITETSLOVEN SKAL ÆNDRES

- siger undervisningsminister Ole Vig Jensen, hvis forslag især skal imødekomme studernes klager

Undervisningsministeren er her i efteråret blevet løbet på dørene af studenterorganisationer, som gerne så universitetsloven ændret. Og ved en høring i begyndelsen af oktober var der udbredt kritik af lovens magtkoncentration og manglende indblik i budgetterne m.m. (se UNIVERSITETSlæreren nr. 108).

Som følge heraf har Undervisningsministeren allerede nu varslet nogle regler, som skal indgå, når loven skal revideres formentlig omkring sommeren 1998.

1. De studerende får indflydelse på, hvem der opstiller til ledelsesseposter.
2. De studerende sikres 25 pct.s indflydelse på rektor/dekan-valg. Denne regel kommer efter en ministeriel dispensation gælder ved det kommende rektorvalg på KU.
3. Ingen væsentlige beslutninger træffes uden om de kollegiale organer. Det er en regel, som stam-

mer fra, at studenterne beskylder ledelserne om at "organisere" sig udenom, dvs. handle ting af i korridoren.

4. De studerendes medlemmer af henholdsvis studienævn, fakultetsråd og konsistorium sikres indsigt i de pågældende organers regnskaber. Reglen er en direkte reaktion på, at studenterne siger, at de har så lidt indsigt og indflydelse på budgetterne, at deres retigheder er reduceret til at "håndspålægge" budgetter, som andre har handlet af på forhånd.

Et af de konkrete initiativer kan være, at der indføres mere udtømmende referater samt en "påtegningsspligt", så studenterne garanteres at de har "set" de større beslutningers gang i systemet.

5. Der oprettes en næstformandspost i studienævnene. Næstformandsposten kan besættes med en studerende.

Undervisningsministerens særlige interesse i studienævnene er, at de i højere grad skal regulere et frit uddannelsesmarked, hvor studielederen skal "købe" undervisning ikke bare på instituttet, men også hos andre. En ministeriel undersøgelse i 1996 viste, at der var nogle institutioner, som ikke lever op til universitetslovens intentioner om større kompetence til studienævnet, herunder disponering af undervisningsressourcer. Sagt med jævne ord, så var studenterne indflydelse i studienævnet på valget af undervisere for lille.

Det bad ministeren universiteterne om at rette i januar. Ministeriet har truet med en besøgsrunde i januar, hvor det vil blive checket, hvordan opfølgningen har været, og i den forbindelse vil også andre elementer af universitetsloven blive inddraget, forlyder det.

jø

VÆR BRED, VÆR ÅBEN, VÆR UPOPULÆR

Det er et privilegium at arbejde på et universitet, både som studerende, underviser og forsker. Jeg har efter 34 år udkrystalliseret følgende gode råd til adjunkterne ved OU's adjunkt-pædagogiske kurser: Vær bred, vær åben, vær nysgerrig, vær upopulær.

På et universitet er der utroligt meget at lære, opdage, høre om, hvis vi ellers tør fjerne skyklapperne lidt. For vi har desværre skyklapper på - specielt lærerne bevæger sig sjældent ud over deres egne snævre fagområder. Mit råd er derfor, at gå i bredden og dyrke tværfagligheden, både 'ude' og i sit hjemlige miljø. Derved beriges ikke blot ens faglige udviklingsmuligheder, men også ens undervisning.

Baggrunden for mit råd om åbenhed er et ønske om at bevare en god kontakt mellem studerende og lærere. Når en førsteårsstuderende vover at henvende sig til læreren med et problem, han har tumlet med, eller fortæller at han har udviklet en matematisk teori for lotto, så skal man være glad og imødekommende, og man skal lytte, rådgive og stille spørgsmål. Det hører med til at være en god lærer.

Nysgerrighed i undervisningen handler ikke om at formidle nye forskningsresultater; det handler om at formidle forskningsholdning. At levere forskningsbaseret undervisning er ikke først og fremmest at formidle de seneste forskningsresultater. Det er langt snarere at formidle en indgang og en holdning til stoffet - også til det gamle og kendte stof. For at gøre det, behøver man ikke at være forsker i sværvægtsklassen. Enhver universitetslærer kan gøre det, også selv om frontforskerkarrieren er lagt på hylde. Hav en nysgerrig, spørgende holdning til det stof, der formidles, lær de studerende at se stoffet fra mange sider, væk deres nysgerrighed med spørgsmål - som du ikke nødvendigvis selv kan svare på.

Og sidst: **Vær upopulær!** Da jeg i sin tid var student i Canada blev alle kurser evalueret ved hjælp af spørgeskemaer. Kort efter at undervisningsåret var slut, kunne man så i boghandelen købe alle resultater og bemærkninger i et tykt hæfte. Det var en bestseller. Der kunne man om navngivne lærere læse:

"Jeg troede, at efter at jeg havde prof. X sidste år kunne det ikke blive værre, indtil jeg fik prof. Y. Algebraaf-

delingen udkonkurrerer sig selv ..." eller

"Denne fyr kunne ikke lære en fisk at svømme eller en abe at æde en banan ..."

Jeg læste også om de lærere, hvis kurser jeg selv havde taget. Og jeg opdagede en fundamental sandhed om disse studenterevalueringer: Nemlig at de populære lærere og de gode lærere ofte ikke er de samme. Evalueringerne fremhæver de populære lærere, men ikke altid de gode, som udfordrer, irriterer og stiller krav.

At være både en god lærer og en populær lærer er muligt (jeg kender nogle stykker), men det er svært - det er to egenskaber med en indbygget indre konflikt. Mange (inkl. jeg selv) prøver at balancere mellem de to, men det ville måske være bedre at vælge og håbe på, at én af delene lykkes. Mit råd er at lade være med at stræbe efter popularitet: vær upopulær!

Mine gode råd er desværre bedst egnede til glemsel i virkelighedens verden. I alle fire tilfælde er det bedre at stræbe efter det stik modsatte.

At være bred og åben, være tilgængelig for studerende og andre og dyrke tværfaglighed, tager tid. Og tid er en kostbar vare, specielt for en adjunkt, som i løbet af ganske få år i skarp international konkurrence med andre skal kvalificere sig til den videre karriere. På universitetet betragtes snæver faglig fordybelse som det væsentligste. Ved ansøgninger til en universitetsstilling vil man med en snæver faglig baggrund være sikker på, at der er en person engageret i samme fagområde med i bedømmelsesudvalget. Og som bedømmelsesudvalgsmedlem bliver man glad, når man ser en ansøger med de samme faglige interesser som een selv. En mere bred ansøger med tværfaglige interesser eller med et nyt interessefelt på tværs af traditionelle grænser har i sammenhængen væsentligt dårligere chancer. At dyrke det samme emne som mange andre, på samme måde som mange andre, betragtes som en kvalitet i sig selv - det kaldes "mainstream".

Rådene "vær nysgerrig" og "vær upopulær" er heller ikke gode, og da slet ikke for adjunkter! Disse råd var specielt møntet på lærerens holdning i en undervisningssituation som anvisning på, hvordan man

Af BJARNE TOFT, lektor i matematik og datalogi, OU

kan formidle en forskningsholdning gennem spørgsmål og krav.

Lad være med at stille spørgsmål! Giv hellere simple svar. Benyt "Algebra for Dummies" og lad være med at sige noget, der ikke står i bogen - det giver kun problemer. I mange studenterevalueringer vil undervisningen blive karakteriseret som "rodet", hvis man ikke holder sig til bogen. Og lad være med at stille krav! Lav lette eksaminer!

Fordelen ved disse modsatte råd er, at man skal bruge mindre tid på undervisning på den måde. Ledelsen bliver glad for den uproblematisk måde, som undervisningen foreløber på, og for alle de studietrinstilvækster, der produceres. De studerende bliver naturligvis glade, da de kan klare kurset med en begrænset indsats. Man har heller ikke ubehaget og besværet med dårlige evalueringer og eksamensklager. Måske får man ligefrem universitetets undervisningspris...

De kritiske kommentarer til rådene kunne måske forlede læseren til at tro, at jeg synger med på den almindelige sang om, hvor skidt det går. I pressen og for mange universitetslærere er det tilsyneladende et faktum, at niveauet på de videregående uddannelser er faldende, og at specielt de naturvidenskabelige uddannelser er blevet forarmede og forringede. De skyldige udpeges oftest til at være uddannelsesniveauerne forud (gymnasiet og folkeskolen) og de højere læreanstalters taksameterprincip (hvor der gives bevillinger efter antal beståede eksaminer). Penumreduktioner, faldende undervisningsniveau og resignation skulle efter sigende kendetegne situationen i mange fag. Så slemt står det heldigvis ikke til!

Men der er bestemt nogle kedelige tendenser og faresignaler. I den daglige undervisningssituation er det, der generer mig mest nogle studerendes holdning: At universitetet er en skole uden pligter. Man kan selv bestemme, om man vil møde op og deltage i undervisningen. Også nogle af de svagere studerende, som har besvær med at få læst og fordøjet stoffet selv, og som derfor ikke kan undvære at få det præsenteret af en lærer, går og kommer efter forgodtbefindende. Hvordan denne situation kan tackles har jeg ikke noget godt bud på, men så længe det er sådan, må vi leve med høje dumpeprocenter og et stort frafald.

Vi kan dog trøste os med, at historien om hvor problematisk det står til på universiteterne, og hvor dårlige de studerende er ved at blive, er lige så lang som universiteternes historie selv.

Indlægget er sammendrag af en artikel i bogen "Imod en ny videnskabelig dannelse" (Ouis forlag, november '97).

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage UNIVERSITETSLÆREREN, bedes henvendelse

SÆR FORSKNING

sær forskning

LEVERPOSTEJENS HISTORIE

“Den danske leverpostej opstod formentlig i oktober 1847, da franskmændene Beauvais åbnede et charcuteri i en lille kælderboutique på Strøget i København.

Sådan hedder det i en ny bog om leverpostejens historie “Et stykke med leverpostej”, som netop er udkommet. Den type historieskrivning om små og nære emner kan være spændende, hvis den forstår at forgrene den lille tings historie til noget større. Det kræver imidlertid, at forfatteren forstår bringe stoffet ind i en vedkommende (social) kontekst. Ellers bliver det en uinteressant oprensning af årstal og person- og stednavne.

Ikke leverpostejens socialhistorie

Leverpostej sikrede sig fra mellemkrigsårene en vigtig plads i lønmodtagernes madpakker og i skolebørnenes madkasser, hedder det. Men det er ikke leverpostejens brugs- eller socialhistorie, som fortælles.

Det fortælles, at når leverpostej fik betegnelsen “Danmarks nationalpålæg”, så hang det sammen med den enorme eksport af dansk bacon til England. Svinenes lever fulgte nemlig ikke med, og det gav anledning til en hjemlig produktion af leverpostej. For århundredeskiftet var det en fornøjelse for de velstillede, men da Tyskland i 1895 lukkede for importen af svin og svineprodukter, måtte leveren nu i stigende grad afsættes på hjemmemarkedet. Allerede år 1900 blev der produceret mere end 1 mio. svin på slagterierne, hvilket kastede 1.500 tons lever af sig, fortæller bogen.

Bogen fortæller om leverpostejprisen, at 500 gram leverpostej i 1860 kostede en arbejdsmands løn i 5 timer, så kostede den i 1941 1,70 kr., hvilket svarede til en ufaglært arbejdsmands timeløn. Og i halvfemserne koster 500 grams grovhakket Styhns 10,95, som svarer til en ufaglært arbejdsmands timeløn i 6 minutter ...

Men det er stort set det eneste, vi

får at vide om leverpostejens betydning som “menigmands pålæg”. Der er et foto af en madkasse, men vi får ikke at vide, hvilken rolle leverpostej spillede i arbejderfamiliens samlede madplan.

Ingen gullash-baroner i Danmark?

Et problematisk element ved industriel madproduktion er usikkerheden om, hvad der faktisk produceres. Maden er manipuleret med smags- og bevaringsstoffer. Og vi får os ofte en overraskelse, når vi engang imellem tør studere varedeklarationen og finder ud af, hvor lidt råvare, der findes i masseproduktet.

Bogen her er ingen undtagelse: Den fortæller, at leverpostej med et lavt fedtindhold (nær de 3 pct.) ikke smager af noget og smuldrer, så derfor må fedtindholdet gerne være noget højere. Og så nævner den lige, at diskussionen om sundhed måske ikke bare handler om fedt, men også om de øvrige ingredienser. Her forsømmer forfatteren at tage stilling, for han har et nært kendskab til fødevarer.

I det hele taget mangler denne historie grundlæggende kritisk holdning til sit emne, hvilket kommer klart frem i fortællingen om leverpostejens mest beskidte historie. I krisetider må leverpostejens kvalitet have været meget ulden. Bogen kender dog ikke udtrykket “gullash-baroner”.

Det fortælles, at svineslagtningerne efter 1. verdenskrig brat faldt fra 2,5 mio. til 300.000 om året. Der blev altså mangel på svinelever i Danmark. Det fortælles imidlertid ikke, hvad de store fabrikker så puttede i ovnene.

Det fortælles derimod, at produktet under 2. verdenskrig nåede et nyt lavpunkt, så staten blev nødt til at indføre den standardiserede leverpostej. Varen måtte ikke indholde under 20 pct. lever og der blev sat grænser for, hvor meget svær eller kallun, mel og væske samt krydderier, der måtte tilsættes. Leverpostej-historien går ikke nærmere

ind i den konflikt, men nøjes med at fortælle hvordan bladtegnere og humorister behandlede den sag.

Leverpostejens store mænd

Som i al ukritisk historieskrivning fylder de store mænd uforholdsmæssigt meget. Der optræder ingen arbejdsmænd i leverpostejens historie, kun som forbrugere.

Omtalen af fabrikkerne viser sig i bogens udgangsreplik: “Alle tre (fabrikkerne) var født i små kår og startede fra bunden, hvorfra de med stor energi arbejdede sig til vejrs i samfundet”. Om J. Steffensen - som senere fusioneres til Steff-Houlberg - hedder det: “Steffensen var besjælet af stor energi og virkelyst. Han mødte tidligt op på sin virksomhed. I familien fortælles, at han sov med en leverpostejform under hovedet for at være sikker på at komme op til tiden om morgenen. Han havde styr på sine pengesager”.

været villig til at arbejde og forstod sig på at omgås alle slags mennesker på en tiltalende måde, faldt han godt til i de fine omgivelser”.

Manual?

Dette forsøg på at skrive leverpostejens historie gøres af en civilingeniør, som efter ansættelse på bl.a. Slagteriernes Forskningsinstitut og en slagteriskole har kastet sig over levnedsmidlers historier. Leverpostejstudiet lider af den svaghed, at den ikke sætter leverpostej i en sammenhæng. Bogen giver gamle og nye opskrifter på leverpostej, som vor Mor kender dem. Men detaljerigdommen har ikke været igennem et væsentlighedskriterium. Det viser de mange fotos af deres fabriksbygninger og plantegninger over bygningerne.

Anmeldelsen må derfor slutte med et hjertesuk: Forfatteren har ikke læst en manual for amatør-hi-

Og om Henry Styhn - hvis fabrik har ydet økonomisk støtte til bogen - hedder det: “Dagligdagen, som han oplevede den i Gentofte og i sommerboligen i Gilleleje, er festligt skildret i erindringerne. Han var havnet i et miljø vidt forskelligt fra det, han kom fra. Fritid var der ikke noget af, men da han altid havde

storikere - skrevet af en professionel historiker - som fortæller, hvordan man undgår at fortæbe sig i årstal, navne og store mænd. Hvis den altså findes?

Haldor Petersen: Et stykke med leverpostej (Roskilde Musums Forlag)